

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Antropoloji Ana Bilim Dalı
Sosyal/Kültürel Antropoloji Bilim Dalı

**SİVAS GÜMÜŞDERE BELDESİ (ADIZ KÖYÜ)'N DE ÇOCUĞA VERİLEN
DEĞER VE KİŞİLİK BEKLENTİLERİ''**

Yüksek Lisans Tezi

Zeynep İNCE

Sivas
Şubat 2016

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Antropoloji Ana Bilim Dalı
Sosyal/Kültürel Antropoloji Bilim Dalı

**SİVAS GÜMÜŞDERE BELDESİ (ADIZ KÖYÜ)'N DE ÇOCUĞA VERİLEN
DEĞER VE KİŞİLİK BEKLENTİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Zeynep İNCE

Yrd. Doç. Dr. Akın KONAK

Sivas
Şubat 2016

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Antropoloji Ana Bilim Dalı
Bilim Dalı : Sosyal/Kültürel Antropoloji Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Sivas Gümüşdere Beldesi (Adız Köyü)'n de Çocuğa Verilen Değer ve Kişilik Beklentileri
Savunma Tarihi : 19.02.2016
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Akın KONAK

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Doç. Dr. Çağdaş DEMREN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Zeliha Nilüfer NAHYA

Üye : Yrd. Doç. Dr. Akın KONAK

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Zeynep İNCE tarafından hazırlanan 'Sivas Gümüşdere Beldesi (Adız Köyü)'n de Çocuğa Verilen Değer ve Kişilik Beklentileri'' başlıklı tez, kabul edilmiştir.
19./02/2016

Prof. Dr. Metin BOZKUŞ
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu yüksek Lisans Yeterlilik tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1-Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;

2- yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yere yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;

3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;

4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerim ile ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

Beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

İmza

Ad SOYADI

Zeynep İNCE

TEŞEKKÜR

Tez konumu belirlememden başlayarak bitirilmesi evresine kadar gerek araştırmaya bizzat katılarak gerekse yönlendirmeleri ile tezimi tamamlamamda ve tüm öğrencilik hayatım boyunca yardımcı olan danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Akın KONAK' a; her zaman ve sürekli desteğini, ilgisini esirgemeyen maddi-manevi destekçim olan, Doç. Dr. Fadime Suata ALPARSLAN hocama, tüm lisans hayatım boyunca hep yanımda olan bölümde ki tüm hocalarıma,

Tez çalışmamı hazırlamamda yardımlarını esirgemeyen, birlikte araştırmayı tamamladığımız M. Sabri BEKMEZ, Gonca TOPKAYA, Melek YILDIRIM, Funda ARAS' a,

Tezimi, “Yüksek Lisans Araştırma Projesi” olarak EDB-022 [D 25] Proje No'su ile destekleyen “Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu” na

Her türlü konuda destekleriyle her zaman yanımda olan canım aileme sonsuz teşekkür ederim.

Zeynep İNCE

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
RESİMLER DİZİNİ.....	xi
ÖZET.....	xiii
ABSTRACT.....	xv
GİRİŞ.....	1
A-ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	1
B-ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
C-ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEKNİKLERİ.....	3
D-KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
BÖLÜM 1: KÜLTÜR VE KİŞİLİĞE İLİŞKİN KAVRAMLAR.....	7
1.1.Kültür Kişilik.....	9
1.2.Mizaç,Benlik, Karakter.....	11
BÖLÜM 2: GÜMÜŞDERE BELDESİ (ADIZ KÖYÜ) HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	13
BÖLÜM 3: LİTERATÜRE DAYALI VERİLER TOPLUMLARDA ÇOCUĞA BAKIŞ AÇISI.....	15
3. 1. Yerel Topluluklarda Çocuk.....	15
3. 2. Geleneksel Türkiye Topluluklarında Çocuk.....	17
3. 3. Gelişmiş (Modern) Topluluklarda Çocuk.....	22

BÖLÜM 4: AİLENİN VE ÇEVRESEL ETKENLERİN ÇOCUĞUN KARAKTERİNİN GELİŞİMİNE ETKİSİ.....	25
4.1. Yerel Toplumlarda Çocuğun Karakter Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	28
4.1.1. Sosyo-Kültürel Faktörler.....	31
4. 1. 2. Psikolojik Faktörler.....	36
4.2. Geleneksel Topluluklarda Çocuğun Karakterinin Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	37
4.2.1. Dinsel-Büyüsel Faktörler.....	38
4.2.2. Sosyo-Kültürel Faktörler.....	40
4.2.3. Psikolojik Faktörler.....	44
4.3. Gelişmiş (Modern) Toplumlarda Çocuğun Karakterinin Gelişimini Etkileyen Faktörler.....	45
4. 3. 1. Sosyo-Kültürel Faktörler.....	47
4. 3. 2. Psikolojik Faktörler.....	50
BÖLÜM 5: ALANA İLİŞKİN BULGULAR.....	53
5.1.Çocuklara Uygulanan Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	53
5.2.Ebeveynlere Uygulanan Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	61
BÖLÜM 6: SİVAS GÜMÜŞDERE BELDESİ (ADIZ KÖYÜ) İLE İLGİLİ BASINDAKİ HABERLER.....	67
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA.....	75
EK-1 SİVAS İLİ GÜMÜŞDERE KÖYÜ (ADIZ) İLE İLGİLİ HABER BAŞLIKLARINDAN ÖZETLER.....	81

EK-2	GÜMÜŞDERE	BELDESİ	(ADIZ	KÖYÜ)
RESİMLERİ.....				82
EK-3	EBEVEYNLERİN KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....			102
EK-4	EBEVENLERİN ALAN SORULARI.....			103
EK-5	ÇOCUKLARIN ANKET SORULARI.....			104
ÖZ GEÇMİŞ.....				105

KISALTMALAR

C: cilt

Çev. : çeviren

S: Sayı

s. : sayfa

vb.: ve benzeri

yy.: yüzyıl

A.B.D. : Amerika Birleşik Devletleri

Ed. : Editör

vd. : ve diğerleri

der. :derleyen

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Kız Çocukları Meslek Seçimleri.....	53
Tablo 2. Erkek Çocukları Meslek Seçimleri.....	54
Tablo 3. Tüm Çocuklar Meslek Seçimleri.....	54
Tablo 4. Sözel ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalan Kız Çocukları.....	55
Tablo 5. Sözel ve Fiziksel Şiddete Uğrayan Erkek Çocukları.....	55
Tablo 6. Sözel ve Fiziksel Şiddete Maruz Kalan Tüm Çocuklar.....	55
Tablo 7. Kız Çocuklarında Fikirlerine Danışılması.....	56
Tablo 8. Erkek Çocuklarında Fikirlerine Danışılması.....	57
Tablo 9. Kız-Erkek Çocukların Toplam Tablosu.....	57
Tablo 10. Tüm Çocukların Örnek Aldığı Kişiler.....	58
Tablo 11. Çocukların Kendilerini Değerli Hissedip-Hissetmeleri.....	58
Tablo 12. Aile İçinde Çocuklar İle Daha Çok İlgilenen Ebeveyn.....	59
Tablo 13. Aile İçinde En Çok Üzüldükleri Tartışma Olayları.....	59
Tablo 14. İstedikleri Anne-Baba Davranış Modelleri.....	60
Tablo 15. Çocuğunuza Şiddet Uyguladınız mı (Anne)?.....	61
Tablo 16. Çocuğunuza Şiddet Uyguladınız mı (Baba)?.....	61
Tablo 17. Çocuklarda Cinsiyet Fark Eder mi (Anne)?.....	62
Tablo 18. Çocukta Cinsiyet Fark Eder mi (Baba)?.....	62
Tablo 19. İlk Çocuğunuzun Cinsiyeti Ne Olsun İsterdiniz (Anne)?.....	62
Tablo 20. İlk Çocuk Cinsiyeti Ne Olsun İsterdiniz (Baba)?.....	63
Tablo 21. Çocuklar Kaç Yaşından İtibaren Çalışmalıdır (Anne)?.....	63

Tablo 22. Çocuğunuz kaç yaşından itibaren çalışmalıdır (Baba)?.....	63
Tablo 23. Çocukluğunuzda şiddet ve baskıya maruz kaldınız mı (Anne)?.....	64
Tablo 24. Çocukluğunuzda şiddet ve baskıya maruz kaldınız mı (Baba)?.....	64
Tablo 25. Çocukla ilgili kararları kimler ile birlikte alırsınız (Anne)?.....	65
Tablo 26. Çocuklar İle İlgili Kararları Kimler İle Birlikte Alırsınız (Baba)?.....	65
Tablo 27. Çocuklarınız Hakkında Daha Önemli Gördüğünüz Konu (Anne)?.....	66
Tablo 28. Çocuklarınız Hakkında Daha Önemli Gördüğünüz Konu (Baba)?.....	66

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Beldeye Gidiş Yolu.....	82
Resim 2: Beldeye Gidiş Yolu.....	83
Resim 3. Beldenin Oturma Alanı.....	84
Resim 4. Beldenin İçinden Görünüm.....	85
Resim 5. Beldeden Bir Görünüm.....	85
Resim 6. Beldeden Bir Görünüm.....	86
Resim 7. Beldeden Bir Görünüm.....	87
Resim 8. Beldeden Bir Görünüm.....	87
Resim 9. Beldenin Mezarlığı.....	88
Resim 10: Beldenin Camisi.....	89
Resim 11: Beldedeki Caminin İçinden Bir Kare.....	90
Resim 12: Belde Camisinin İçi.....	91
Resim 13. Beldenin Sağlık Ocağı.....	92
Resim 14: Beldenin İlköğretim Okulu.....	93
Resim 15. Beldenin Genel Görünümü.....	94
Resim 16. Beldenin Genel Görünümü.....	94
Resim 17. Beldenin Eski Kahvesi.....	95
Resim 18. Belde de Ekmek Yapan Kadınlar.....	96
Resim 19. Belde de Yaşayan Kadınlar ve Araştırmacı.....	97
Resim 20. Beldede Düğün Kıyafetleriyle Genç Kız.....	98
Resim 21. Beldedeki Çocuklardan Biri.....	99
Resim 22. Beldedeki Çocuklar.....	100

Resim 23. Beldedeki Çocuklar.....101

Resim 24. Beldedeki Çocuklar ve Yardımcı Araştırmacı.....101

ÖZET

İNCE, Zeynep, 'Sivas Gümüşdere Beldesi (Adız Köyü)'n de Çocuğa Verilen Değer ve Kişilik Beklentileri', Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2016.

Bu araştırma, belirli bir bölgede yaşayan topluluğun, çocuklarını nasıl ve hangi biçimlerde ileriki yaşama hazırladıkları ve çocukların birer yetişkin olmaları yolunda ebeveynlerinin, sosyal çevrelerinin ve kültürün diğer tüm etmenlerinin bu sürece olan katkılarını incelemektir.

Kültürleme (Enculturation) bireyin doğumundan itibaren ölümüne kadar bireyin toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilemesi ve biçimlendirmesi olarak tanımlanabilir. Bir kültürün bir kuşaktan diğerine aktarılması ve bu sayede toplumun birer üyesi haline gelmesi sürecidir. Dolayısıyla kişiliği belirleyici bir olgudur, sosyal-kültürel normlara uyma davranışı yaratır.

Bir kültürde birey davranışları birincil sosyalleşme ve kültür aktarımı ünitesi olarak gördüğümüz aile ve yakın çevre çocuk bireyi en başından itibaren kuşatıp biçimlendirirken, iyi-kötü, güzel-çirkin, başarılı-başarısız erdemlilik-erdemsizlik vb. bir yetişkin birey olarak çocuklarında görmeyi istedikleri/istemedikleri yetişkin kişilik özelliklerini yükleme işlevini yürütür.

Pratikte ise bu bilgi kültürel çevirmen işlevi gören antropologlar ve antropoloji açısından belli bir popülasyonda oraya çıkan ve insan davranışları kaynaklı kimi sorunların analizinde önemli yararlar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Antropoloji, Sosyal Psikoloji, Kültürleme, Kültür- Kişilik, Kimlik

ABSTRACT

İnce, Zeynep, the City of Sivas Gümüşdere (Adız Village), The Values Given to Child and Personality Expectation, Postgraduate Thesis, Sivas, 2016

The purpose of this study is to investigate how and in what ways it is to be used for the preparation for future life of the children of their parents of community living in a particular area; in addition to this, all other factors i.e., the social environment and the culture to examine the contribution of this process.

Enculturation is the process by which people learn the requirements of their surrounding culture and acquire values and behaviors appropriate or necessary in that culture from birth to death. Therefore, defining the personality of enculturation and social-cultural norms and moral behavior creates a phenomenon.

Seen as the primary unit of socialization and cultural transmission in a culture of family and immediate surroundings, the child from the beginning of the individual formatting, performs the function of good - bad, beautiful - ugly, virtuous - non-virtuous, successful or unsuccessful. They want to see their children as individuals, an adult / adult personality traits want (or not want) the installation executes the function.

In practice, this information serves as a cultural translator, anthropology and human behavior in terms of a particular population from which there might be important in the analysis of some problems.

Keywords: Social Anthropology, Social Psychology, Enculturation, Culture and Personality, Identity.

GİRİŞ

A-ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu araştırmanın konusu, Gümüşdere (Adız köyü)'n de yaşayan ve o toplulukta yetişmiş bireylerin, çocukluktan yetişkinliğe kadar olan süreçlerinde nasıl ve hangi yöntemler ile yetiştikleri, yetiştirilen bireylerin kız ya da erkek cinsiyetlerini öğrenme süreçlerindeki usullerinde farklılıkların olup olmadığı ve tüm bunların sonucunda kültürlerinin onlara nasıl kişilik özellikleri kazandırdığıdır.

Sivas'ın merkez beldesi olan ve alan araştırması yaptığımız Gümüşdere beldesinde, diğer beldelerden daha fazla olan suç işleme-suça karışma oranı, dikkatleri bu beldeye çekmektedir. Bu belde yapılacak öncelikli çalışma, ebeveynlerin çocuk yetiştirme usulleri ve yanı sıra çocuklarıyla ilgili kişilik beklentilerinin incelenmesidir.

Çocuk yetiştirme usulleri her toplumda benzer özellikler gösterdiği gibi birbirlerinden çok farklı biçimlerde de gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemlerin farklılığı bir taraftan bireylere farklı özellikler kazandırırken, öteki yandan onların kendi çocuklarına aktardıkları özellikler olarak süregelmektedir.

Bizim amacımız ise, bu yöntem farklılıklarının nasıl farklı kişilik özelliklerine dönüştüğünü saptamaya çalışmaktır.

Projemiz kapsamında çalışmamızı Gümüşdere Beldesi (Adız köyü)'n de yaşayan 7-14 yaş arası bireylerin kültürlenme süreçleri ile sınırlandırdık. Bunun nedeni ise kişiliğin büyük bir bölümünün bu süreçte şekillenmesi ve oluşmasından kaynaklanmaktadır.

Bu nedenle çalışmamızı tüm aile yaşamları ve kültürleri yerine, insan yaşamının en belirleyici süreci olan kısmına, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde ki usullere odaklandık. Bunu araştırırken de hem örnekleme alınan giren 7-14 yaş arası bireyler hem de ebeveynler üzerinde çalışılmıştır. Ebeveynlerinde yetiştirilme usulleri

çalışmamız için önemlidir, ebeveynler kendi çocukluk dönemlerinde nasıl kültürlenmişlerdi ve şimdi kendi çocuklarını nasıl kültürlüyorlar?

Bu çerçevede araştırmamızın konusu: “**Sivas Gümüşdere Beldesi (Adız Köyü)’n de Çocuğa Verilen Değer ve Kişilik Beklentileri**” dir.

B-ARAŞTIRMANIN AMACI

Her toplum, çocuklarını eğitirken, onları toplumun sağlıklı ve üretken birer üyesi haline getirecek değerleri ve toplumsal normları öğretmek gibi zor bir görevle karşı karşıyadır. Bu görev toplumun biyolojik ve kültürel sürekliliğini sağlamak için çok önemlidir.

Etnografik araştırmalar toplulukların bu hedef doğrultusunda çocuklarını yetiştirirken değişik yaklaşımlar benimsediklerini göstermiştir.

Örneğin; Arapeshler çocuklarını sevgi ve şefkat temelli bir yetiştirme tutumu izlerlerken, Mundugumorlar rekabetçi ve sert tutumları benimsedikleri bilinmektedir(akt. Saran 1989:116).

İnsanın kendini çevreleyen nesnelere algılama ve onlara alışma biçimi, içinde yetiştiği kültürce şekillenir. Çalışmalar kültürlenme ve kişilik gelişimi arasında bir tür yapısal ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bazı kültürlerde bazı çocuk yetiştirme alışkanlıkları daha bağımsız ve kendine güvenen kişilikler ortaya çıkarırken, diğer usuller uysal ve itaatkâr kişiliklerin ortaya çıkmasına sebep olabilir(Haviland vd. 2008:264).

Toplumdaki bireylerin, kişiliklerini tamamlama süreçleri, kendilik bilincine varmaları, birey olma durumları, içinde yetiştikleri kültürel çevrelerinde iyi-kötü, dürüst-dürüst olmayan, asabi-uysal vb. olarak tanınmaları, içinde buldukları kültürün usulleri ile derinden bağlantılıdır.

Kültür kavramı sistematik fakat soyut bir kavram olduğundan bulunan toplumun tüm üyeleri tarafından oluşturulur.

Kültür içinde barındırdığı bireylerin kişiliklerini şekillendirirken bu kişiler de kültürü şekillendirirler. Bu birbirlerini etkileme ve değiştirme süreçleri toplumun beklenen ideal özelliklere ulaşması, giderek daha da iyileşmesi ve daha olumlu yönde gelişmesi için önemlidir. İnsan topluluklarının temel davranışlarında o toplumun kültürünün şartladığı davranışlar vardır. Bu davranışlara kültürel davranışlar ya da kültür değerleri diyoruz(İlbars 1997:201-201).

Bu nedenlerle Sivas'ın Gümüşdere Beldesi (Adız köyü) temel alınarak, kültürün bireyleri nasıl etkilediğini, bu bölgede yaşayan insanların çocuk yetiştirme usulleri incelenerek, kültür-kişilik kavramları arasında nasıl bir bağlantı olduğunu ortaya koymaktır

Bu toplulukta yetişmiş bireylerin o toplumun genelinde kabul gören(toplum tarafından onaylanan) davranışlar veya atipik¹ kişilik örnekleri olarak nitelendirilen kişilik özelliklerinin, yetiştikleri kültür ile arasındaki bağlantıyı ve o toplumun genelinde kabul gören olumlu-olumsuz davranışların hangi çocuk yetiştirme usullerinden kaynaklandığını ortaya koymak temel amaçtır.

C-ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE TEKNİKLERİ

Araştırmamız Sosyal Antropolojinin temel araştırma yöntemi olan alan araştırması yöntemi esas alınarak yapılmıştır. Durum saptamaya yönelik bir araştırmadır. Araştırma nicel olmakla beraber nicel verilerin kimi açıklama gerektiren yerlerinde enformel görüşmelerde açık uçlu sorularla cevap bulunmaya çalışılmıştır. Anket, gözlem, görüşme ve yazılı ve görsel kaynaklara başvurma gibi antropoloji için gerekli birincil teknikleri kullanılmıştır.

Kaynak kişilerle gerek anket uygulamaları gerekse birebir görüşmelerde elde edilen bilgiler araştırmamızın ana verilerini oluşturmuştur.0-14 yaş grubu çocuklara basına yansıyan olaylar ile ilgili sorular, psikolojik anlamda olumsuz etki yaratmaması

¹ Sayısal olarak bir toplulukta en sık görülen kişilik tipine 'örnek' ve ya 'tipik' kişilik denilirken, tipik kişilikten ayrılan ve sayısal olarak az sayıda temsil edilen kişiliklere 'atipik' kişilik kavramı kullanılır

adına ve etik ilke kaygıları nedeniyle doğrudan sorulması yerine, dolaylı olarak, görüşmeler esnasında bilgi toplama biçiminde alınmıştır. Ayrıca çocuklar arkadaş çevrelerinde zaman geçirirlerken, onlarla birlikte vakit geçirerek kişilikleriyle ilintilenebilecek diyaloglar not edilmek suretiyle kaydedilmiştir. Aynı zamanda yazılı kaynak araştırması, daha önce konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelenmiştir. Yerleşim birimi ile ilgili yerel basına yansıyan haberlere ait medya kaynaklarından da yararlanılmıştır. 2014 yılı haziran ayında Gümüşdere Beldesine 15 gün süreyle 3 yüksek lisans öğrencisiyle birlikte alan araştırması yapılmıştır. Elde edilen bilgiler sistemli bilgiler haline getirilmiştir.

D-KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu çalışmanın özgünlüğü, Sivas İli'nde kültür-kişilik alanında sosyal/kültürel perspektifle yapılan ilk alan çalışması olmasından kaynaklanmaktadır. Daha önce kültür-kişilik konusunda çalışmalar yapılmış ancak belirli bir yerleşkede, çocuk yetiştirme yöntemleri ile ilgi alan verileri kullanılmamıştır. Gümüşdere (Adız köyü) de yapılacak olan bu çalışma ile şu sorulara cevap aramaktayız.

- Gümüşdere Beldesi (Adız köyü)” n de çocuk yetiştirme usulleri ile kültür arasında bağlantı nasıldır?
- Beldede yaşayan ailelerin çocuk yetiştirme usulleri arasında benzerlikler var mıdır?
- Bu benzerlikler bireylerde ne tür kişilik özelliklerine sebep olmaktadır?
- Belde de yaşayan aileler içinde çocuklarının yetiştirme usullerinde de farklılık var mıdır?
- Bu farklılıklar çocukların üzerinde nasıl farklı kişilik özellikleri olarak kendini göstermektedir?
- Yetiştirilen çocukların kişilik özellikleri sosyal çevrelerinden ve ailelerin yetiştirme usullerinden ne derece etkilenmektedir?

Bu alanda yapılan alan araştırması kültür-kişilik kavramlarının kendi arasında nasıl bağlantılı olduğunu saptamak ve daha sonra yapılacak bu alandaki çalışmalara kaynaklık etmesi beklenmektedir. Alan alışmaları bireyleri gözlemleyerek, anket uygulamaları ve görüşmeler ile geçerli bilgiler sağlanarak olası olumsuz (şiddet eğilimli) zelliklerin ortadan kaldırılması çalışmalarına kaynak olacağından literatüre de bu yönde katkı sağlayacaktır.

1. BÖLÜM

KÜLTÜR VE KİŞİLİĞE İLİŞKİN KAVRAMLAR

Bireyin, yaşadığı kültürdeki özellikleri kazanmasına ve ait olduğu kültüre uyum sağlamasına kültürleme denir. Bireylerin, içinde yaşadıkları kültürün istek ve beklentileri doğrultusundaki toplam eğitimi, "beşikten mezara" kesintisiz sürer. Kişilik oluşumu yaşamın her döneminde genetik yapı, kültürleme ve kültürel değişme arasındaki devingen etkileşmenin ürünüdür. Kültürleme kavramı, kültürün bireylere ait olmayan, genel hedeflerin, bireyin özel alanlarına çevrilmesi olarak düşünülebilir. Bireyin kişiliğinin, içinde bulunduğu toplumun kültürel içeriğine uyarlanmasına çalışmaktadır(Güvenç 1999: 25-26).

Kültür, kişileri doğdukları andan itibaren etkilemeye başlar. Diğer insanların davranışlarını, kültürün kendisine öğrettiklerine göre yorumlayan birey, kültüre uygun davranış şekli tutturur. Böylece, bulunduğu kültürün bir parçası haline gelir. Her kültür, varlığını sürdürebilmek için, bireyleri kendi ortamına uyabilecek bir biçimde yaşama hazırlar. Söz konusu uyum, yavaş yavaş gerçekleşir ve ömür boyu farklılaşarak sürer. İnsan her yaş dönemlerinde kültürün farklı beklentilerine uyum sağlamaya çalışır.

Bireysel davranışlar, kişilerin kültürel durumları ve öğretilenleri göz önüne alınmadan anlaşılmaz. Kültürel süreçler aracılığıyla kültürlenmiş insanlar, daha sonra ait olduğu kültür çevresini, kazandığı düşünce biçimi ve davranış kalıplarıyla bu kez kendi kendini etkilemeye başlar. Ancak, yaşantısının her anında kültürden etkilenmesi sürecektir. İşte insan denilen karmaşık varlığı çözümleyebilmek, davranışlarını bir çerçevede anlamlandırabilmek için kültür araştırmalarına özellikle önem verilmelidir.

Nitekim kültürel süreçler üzerinde yapılacak olan araştırmalar bizlere insanların geçirdiği dönemleri ve bu dönemlerin kendine has özelliklerini anlamamızda yardımcı olacaktır. Buna bağlı olarak kültürleme süreci üzerinde yapılacak araştırmalar, kişilerin düşünce sistemi ve davranış kalıplarını, bunları nasıl kazandıklarını ve hangi düşünceleri

ne derecede içselleştirdiklerini ve eyleme döktüklerini anlamlandırmamıza kolaylık sağlayacaktır.

Öğrenilmiş davranış kalıplarının yararlı-zararlı sonuçları ve bunların ne derecede kontrol edilip-edilmeyeceği, ne ölçüde değiştirilebileceği, görmek istenilen 'doğru, iyi' davranış kalıplarının nasıl kazandırılacağı da esas sorulardandır. Öncelikli olarak kültür-kişilik ve diğer kavramların açıklamalarına ve aralarında ki korelasyona bakmamız gerekmektedir.

Bilindiği gibi aile; sosyal kurumların temel en küçük kurumudur. Aile kurumunun başlıca görevleri ve amaçlarını detaylı olarak başka bir bölümde ele alacağız. Ancak aile kültürü aktaran kurumların temeli olduğundan, kişiliğin şekillendiği ilk yer olarak önem kazanmaktadır.

Bu kurumun içinde şekillenen bireyler, kültürün taşıyıcı ve aktarıcısı konumundadır. Anne ve babalar dünyaya gelen çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmek, topluma kazandırmak, ihtiyaçlarını karşılamak, maddi-manevi doyuma ulaştırmak için uğraş vermektedirler.

Bireyleri bebeklik dönemlerinden başlayarak emzirme saatleri, kundaklama biçimleri, yeme alışkanlıkları, ileriki dönemlerinden çocuklarla olan iletişimleri, fiziksel ya da sözel sevgi gösterme ya da ceza verme yöntemleri, çocuğun herhangi bir hareketine ya da sözel ifadesine tepki verme hareketleri her ailede farklılık gösterebilir. Anne ve baba çocuğuna yine kendi öğrendiği biçimde, onlara nasıl davranıldıysa aynı şekilde davranacak, farkında olmasa bile öğrendiklerini aktaracaktır.

Çocukların doğumla başlayan sosyalleşme sürecinde sevgi, saygı, hoşgörü, adaletli olma, şiddetten uzak durma, diğer insanlarla nasıl ve ne düzeyde iletişim kurabileceği, kendi kendine yetme-karar alma mekanizmasının nasıl gelişeceği, olaylar karşısındaki vermeleri gereken tepkilerinin şekli de dahil her konu, anne-baba tutumlarına ve çevresel etkilere, yani çocuklarına nasıl aktardıklarına bağlıdır. Tüm bu öğrenmeler ise kültürün getirileri olarak görülmelidir.

1.1. Kùltür-Kişilik

Kùltür kavramı hakkında bugüne kadar çok çeşitli, tanımlar ortaya konmuştur. Kùltür; 'kimi insanların, grubun ya da topluluğun ortaya koyduğu, dolayısıyla herkesin etkilenecek, üstüne katarak ve aktararak öğrendiği, edindiği, uyguladığı, olması gerektiğini düşündüğü, idealize ettiği maddi-manevi üretilen, düşünülen ve uygulanan her şey, her bilgi' olarak tanımlanabilir.

Bu tanımdan yola çıkarak kùltür; insanların hem öğrendiği hem de öğrettiği 'şeyler' olarak, diğer insanları, grupları hatta toplumları da etkiler.

Bu kadar geniş bir yelpazede kùltürün tüm tutum ve davranışlarımızı, toplumumuzu ve özde bizi etkilediği ve şekillendirdiği fikri tam manasıyla gerçeklik kazanmaktadır. Bu çerçevede içinde yetiştiğimiz ailemiz, sosyal çevremiz, dini inançlarımız, eğitim ve sağlık kurumlarımız da dâhil her kurum, her kişi bu birikimden etkilenmiş ve kùltür dediğimiz kavramın etkileri sonucunda şekillenmiştir.

Bu etki ve şekillenmelerin sonucunda, hemen hemen tüm toplumlarda farklılıklar ve benzerlikler bulunmaktadır. İşte bu farklılık-benzerlikler herhangi bir yerde bulunan insanların neden diğerlerinden farklı ya da benzer olduğu sorusunu doğurmaktadır.

Başka ülkelerde yaşayan insanlar ile Türkiye'de yaşayan insanların farklı davranış ve tutumlar sergilediklerini gözlemlenebilir. Ya da farklı bölgelere gidip gelen yakınlarımızdan gittikleri yerler ile ilgili duyduklarımız bizi şaşırtabilir. İşte tüm bu farklılıklar, içinde bulunulan kùltürlerin sonucunda oluşan farklılıklardır.

Bu farklılıklar sadece ülkeden ülkeye değişen değil, bizim ülkemiz de dahil bölgesel ve şehirsal düzeyde bile görülebilmektedir. Örneğin Doğu Anadolu bölgesi, Karadeniz bölgesi, Ege bölgesi ya da İç Anadolu bölgesinde yaşayan insanların kültürel benzerlikleri olduğu kadar, giyim-kuşamlarından tutunda yeme-içme alışkanlıkları gibi ya da benzer olaylara verdikleri tepkilerinde, birbirlerinden farklı olabilir.

Aynı bölgenin, kentsel-kırsal bölgelerindeki insanların bile birbirlerinden farklı tutum ve davranışları olduğunu gözlemlenebilir. Bu farklılıkların o bölgelerde yaşayan

insanların kültürel farklılıklarından ötürü olduğu gerçeği yadsınamaz.

İşte bölgeden bölgeye bile değişmekte olan toplumların bu farklılıkları, tüm yaşayış biçimlerini etkilediği gibi, o bölgelerde doğmuş ve yetişmiş bireylere de farklı davranışsal özellikler kazandırmıştır. Bu özelliklerimiz ise 'kişilik' denilen kavramın içini doldurmaktadır. Bu iki kavramın da kesişme noktası birbirleri üzerinde şekillendirmeleridir.

Toplumda karakter, kişilik, mizaç gibi kavramların, aynı biçimlerde kullanılması içinde yaşanan toplumun hepsine aynı anlamı yüklemesinin bir sonucudur. Kavramların hepsi birbirleriyle ilintilidir. Ancak bu ilinti birbirlerinin yerine kullanılacak biçimde değildir. Kişilik, karakter ve mizacın birleşimidir. Hem genetik aktarımların hem de kültürün etkisiyle biçimlenir.

Fiziksel özelliklerimiz birbirimizden farklı olduğu gibi, kişilik özelliklerimiz de birbirimize tıpatıp benzemez. Tüm bunlar Psikolojik Antropolojinin alanına girmekte ve 'kültür-kişilik' ilişkileri adı altında değerlendirilmektedir.

Batı dillerinde 'personality-personnalite' olarak kullanılan kişilik kelimesinin kökeni, Latince'deki 'persona' kavramına dayanmaktadır. Klasik Roma tiyatrosundaki oyuncular, temsil ettikleri özelliklere uyan maskeler takarak, rollerini bu maskeler aracılığıyla canlandırmışlardır. Sahne ile oyuncular arasındaki mesafeden kaynaklı olarak yüzlerindeki mimiklerin görülmesini sağlamak istemişlerdir. Persona kavramı ile bireyler arasındaki mimiksel farklılık anlatılmak istenmiştir(Eroğlu 1996:138).

Bireyler arasındaki bu farklılıklar onların nasıl kişilik özelliklerine sahip oldukları ortaya koymakla beraber, kişiler arası farkları meydana getirmektedir. İnsanların hissettiklerini yüzlerine taktıkları maske ile karşı tarafa iletmeleri de kişiliğin bir parçasıdır.

Çevremizdeki herhangi birinden bahsederken kullandığımız ifadeler onun dışarıdan gözlemlendiğinde bizde oluşturduğu izlenimlerdir. Bu izlenimlerimiz oluşurken genel olarak tek bir davranıştan yola çıkmaz, gözlemlediğimiz tavır ve davranışların sıklığı durumuna odaklanırsak Bir kez sinirli gördüğümüz birine direk 'asabi

kişilik' demektense, sık sık kişiyi birileriyle tartışırken görürsek bu ifadeyi kullanabiliriz. Ya da her ortamda sakın tavırlarıysa dikkatimizi çeken kişiye 'sakın biri' diyerek tanımlayabiliriz.

Kişilik: Psikologların ve davranış araştırmacılarının birçoğu için bireylerin karakteristik özelliklerinin ve özellikler arasındaki ilişkilerin; bireyin diğer insanlara ve durumlara uyum gösterme yollarının incelenmesini kapsayan bir kavram olarak düşünülür(Erdoğan 1997:234-235).

Bireyin başkalarıyla kurduğu ilişkilerindeki tepkiyi ve kendisini gösterme biçimini içermektedir(Köknel 1997:22).

Başka bir deyişle kişilik; her insanın kendine özgü davranış ve eğilimlerinin dinamik bir bütünüdür(Güngör 1997:12).

Kişilik kavramı tanımlanırken, 'huy, mizaç, karakter' gibi kavramlarda zaman zaman aynı anlamda, birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Ancak kavramlar tam anlamıyla birbirlerinden bağımsız olmamakla birlikte birbirlerinin tam karşılığı da değildir.

1.2. Mizaç, Benlik, Karakter

Mizaç (Temperament): Kalıtımla geçen ve yaşam boyu çok az oranda değişen yapısal özelliklerimizdir. Çabuk kızmak, sıkılmak, kolay neşelenmek gibi bireylere göre değişen tepkilere huy ya da mizaç diyebiliriz. Bu tepkiler her bireyde aynı şekil ya da düzeyde görülmebilir.

Karakter (Character): Bireyin kendine özgü belirtisi, düşünce ve davranış konusunda nispeten galip olan tanı ve farklılığıdır(Gövsa 1999:83).

Benlik (Ego): Kendi kişiliğimize ilişkin kanılarımız ve kendi kendimizi görüş biçimimizdir. İç varlığımızın bütününe oluşturan benlik, kişilik gibi karmaşık bir kavramdır(Tezcan 1997:14).

Kısacası kişilik; doğuştan var olan genetik özelliklerimiz “mizaç” ile sonradan

içinde yaşadığımız toplumun diğer üyeleri tarafından bizlere öğretilen kültürün aktarımları ile şekillenen bir kavram olarak karşımıza çıkar. Temelde iki karmaşık kavramın bütünü olarak görülmelidir.

2. BÖLÜM

GÜMÜŞDERE BELDESİ (ADIZ KÖYÜ) HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Gümüşdere Beldesi Sivas merkeze bağlı bir beldedir. Ancak yasa değişikliği sonucu belde muhtarlığa çevrilmiştir. Ancak çoğu kayıta ‘’Belde’’ olarak adlandırılmaktadır. Beldede 2012 nüfus sayımına göre 708 kadın, 726 erkek olmak üzere toplam 1.435 kişi sayılmıştır (<http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/belediye.php?belediyeid=127218>).

Ancak araştırmamız sırasında bu kadar yoğun nüfus olmadığını, çalışmak için başka illere göç verdiğini öğrendik. Köyde 3 mahalle (Gümüşova, Karşıyaka, Şehitler mahalleleri) bulunmaktadır. Beldede ki Gümüşdere İlköğretim Okulu, adı, köyün adı olan köy ortasından geçen dere nedeniyle belirlenmiştir. 1950 yılında açıldığı söylenmesine rağmen okulun kütük ve diploma defterlerindeki kayıtlara göre 1949 yılında eğitim öğretime başladığı anlaşılmaktadır.

1992 yılında II. kademesi açılmıştır. Planlı bina 1976 yılında yapılmıştır. Okulu il merkezine 45 km uzaklıkta olup, 11.02.2013 tarihi itibarıyla: 1 Müdür, 1 Müdür Yardımcısı, 1 Ana Okulu Öğretmeni, 5 Sınıf Öğretmeni ve 6 Branş öğretmeni olmak üzere 11 personel ile hizmet sunmaktadır. Eğitim-Öğretime iki binada gündüzlü olarak devam edilmektedir. Okulda kütüphane ve fen laboratuvarı, kantin ve bilgisayar laboratuvarı yoktur. Beldede erkekler arasında okuma yazma oranı 55 yaşa kadar %95 civarında 55 yaş üstünde çok düşüktür. Kadınlar arasında okuma yazma oranı 35 yaşa kadar % 75, 35 yaş üstünde ise %10 seviyelerindedir. İlköğretimi bitiren öğrencilerin Liseye devam etme oranı düşüktür. İlköğretim okulu ortalama 35-40 ilköğretim mezun verirken Liseye devam eden öğrenci sayısı 5-10 arasında olmakta bunlarında yarısı dönem ortasında okulu terk etmektedir. Kızlarda Liseye devam etme oranı %1 seviyelerindedir

Yöre halkı çiftçilikle uğraşmaktadır. Nüfus yoğun olduğu için ekilip biçilen arazi ve elde edilen ürün geçimlerini sağlamaya yetmemektedir. On sekiz yaşına gelen gençler büyük şehirlere giderek vasıfsız işçi olarak çalışmaktadırlar. Son yıllarda özellikle Muğla'nın Bodrum ilçesinde Taşocağı işletmeciliği yapmaya başlamışlardır.

Belde sürekli göç vermekte halk Sivas ve diğer büyük şehirlere gitmektedirler. Beldeden göç eden ailelerin çocukları sanayide marangozluk, mobilyacılık, mermercilik, oto tamirciliği vb. gibi işler yapmaktadırlar. Şehre göç eden ailelerin çocuklar lise ve yüksek tahsillerini yapmak için büyük gayret göstermektedir (<http://gumusderebelgesi.blogcu.com/gumusdere-belgesi-tarihce/4285950>).

Bunun en büyük nedeni erken yaşta evliliğdir. Aileler eğitimin önemini yeterince kavrayamamışlardır. Kız çocuklarının eğitimlerine devam etmeleri yerine erken yaşta evlendirmeyi tercih etmişlerdir. Araştırmaya katılan annelerin de genel de erken yaşta evlilik yaptıklarını söyleyebiliriz.

Belde de genel olarak küçük ölçekli çiftçilik yapılmaktadır. Gençlerin büyük çoğunluğu şehre ya da farklı şehirlere göç etmişlerdir, büyük şehirlere giderek vasıfsız işçi olarak çalışmaktadırlar.

Sürekli göç vermekte olan belde insanları başta Sivas il merkezi olmak üzere diğer büyükşehirlere gitmektedirler. Beldeden göç eden ailelerin çocukları sanayide marangozluk, mobilyacılık, mermercilik, oto tamirciliği vb. gibi işler yapmaktadırlar.

Beldede 1 bakkal, 1 kahvehane, 1 adet benzinlik, bulunmaktadır. 1 tane Sağlık Ocağının bulunduğu beldede, 1 Doktor,1 Hemşire, 1 Ebe bulunmaktadır. Çocukların ya da gençlerin sosyal aktivite yapacakları alanlar bulunmamaktadır. 2013-2014 yılında okula giden ilköğretim öğrenci sayısı 125' tir.

3.BÖLÜM

LİTERATÜRE DAYALI VERİLER TOPLUMLARDA ÇOCUĞA BAKIŞ AÇISI

3. 1. Yerel² Topluluklarda Çocuk

Yerel Topluluklarda evliliğin oluşumunda üreme ve çocuk sahibi olma isteğinin önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Soyun devamı ancak çocukla sağlanacağından evliliklerde çocuk sahibi olmak önemli bir amaç durumundadır.

“Yerel topluluklarda çok kadınla evlenmenin en önemli nedenlerinden bir tanesi de evlenen erkeğin kısa sürede çok sayıda çocuğa sahip olması ki; burada nüfus çokluğuyla toplum içinde siyasi nüfuz elde edilmesi, aile güvenliğinin sağlanması ve tarım ekonomisine insan gücü kazandırılması söz konusudur”(Gökçe 1991:511).

Çocuk tüm toplumlarda olduğu gibi yerel Topluluklarda da büyük bir öneme sahiptir. Yerel Topluluklarda çocuk kutsal bir varlık olarak kabul edilir. Yerel toplum çocuğun meydana gelişi farklı nedenlere bağlanmaktadır.

“Trobriand Adası Sakinleri “Çocukları annenin içine ruhların yerleştirdiğine inanmaktadırlar. Malinowski’ ye göre çocukların anadan çok babaya benzediklerine olan inanç, babaların çocuklarına karşı duyduğu sevginin kaynağını oluşturmaktadır. Malinowski baba-oğul bağıny uygar insanlar arasında rastlanandan çok daha sevgi dolu ve uyumlu olduğunu saptamış ve bulmayı umduğu Odipus Kompleksi’ne rastlamamıştır”(Russell 2003:18-20).

Malinowski Trobriand adasında yaptığı araştırmada babalığın sevgi temeli üzerine kurulduğunu görmüştür. Bir baba gerçekte çocuğun oluşumuna katkıda

² ‘Yerel topluluk’ çağdaş antropolojide kullanımı etik olarak tercih edilmeyen ‘İlkel’ karşılığı olarak kullanılmıştır.

bulunduğu için baba değildir. Ona sevgi ve şefkat gösterdiği ve onu büyüttüğü için baba sayılır. Böylece çocuk sevginin hakim olduğu bir ortamda yetişme olanağı bulur.

“Yerel baba çocuğun kendisiyle herhangi bir biyolojik bağı olup olmadığını bilemez, çocuk onun sevdiği dişinin yavrusudur sadece. O bir tek bu gerçeği bilir, kendisiyle çocuk arasında içgüdüsel bağ kuran gerçeklik, çocuğu doğarken görmesidir. Bu aşamada karısının namusunu korumanın biyolojik bir önemi yoktur, yine de karısının sadakatsizliğini öğrendiğinde içgüdüsel bir kıskançlık duyar. Ayrıca bu evrede çocuk üzerinde hiçbir mülkiyet hakkına sahip değildir. Çocuk, karısının ve karısının erkek kardeşinin malıdır. Onun çocukla olan gerçek bağı sevgidir”(Russell 2003:128-129).

“Malezyalılarda gücü ‘dayı’, sevgiyi ‘baba’ simgelemektedir. Malinowski, ‘karısının yanından hamileliği boyunca ve çocuğun doğumu anında ayrılmayan erkeğin, doğan çocuğa karşı içgüdüsel bir sevgi duyduğu ve bu sevginin babalık duygusunun temelini oluşturduğu savına katılmaktadır”(Russell 2003:20-21).

Yeni Gine Adası’ndaki Arapesh kabilesinde hayatın temel gayesi bir şeyler yetiştirmektir. Çocuk büyütme onlar için en önemli iş sayılır.

“Onlar için yaşam bir serüven, herhangi bir canlıyı besleyip büyütme serüvenidir. Çocukları, domuzları, Hindistan cevizini büyütme serüvenidir yaşam. Bu serüvende büyütmenin kuralları dikkatle izlenir. Orta yaşa ulaştıklarında çocuklarına yetecek kadar hurma (palm) ağacı yetiştirmiş olarak mutlu bir şekilde kendilerini emekliye ayrılmış varsayarlar”(Saran 1989:113).

Yerel Topluluklarda geleneksel yöntemlerle doğum olayı gerçekleşmektedir. Çocuk batı toplumlarındaki gibi sağlıklı ortamlarda dünyaya gelmez. Ölüm oranı oldukça yüksektir. Çocukları ölen aileler oldukça üzgündürler. Benedict bir örneği şöyle aktarmaktadır:

“Çocuklarından ayrılış kederi özellikle tipiktir. Ana babanın aşırı üzüntüsü, Dakota Kızılderililerinde, onların çıplak biçimde ve ağlayarak kampa gelmeleriyle açığa vurulur. Böylesi bir tavır yalnızca çocuk ölümünde gündeme gelir. Eski bir yazar, Ova Kızılderilileri arasında tanık olduğu böyle bir olayı şöyle anlatıyor: “Çocuğunun ölüm

yasını tuttuğu bir sırada ana babaya herkes itici gelebilir. Çocuğu ölen adam kedere gömülmüştür ve intikamını alacağı birilerini arar. Çok geçmeden savaşa gider, ya birilerini öldürür ya da kendisi öldürülür. Eğer öldürülürse böylece ölümsüzlüğe kavuşmuş olur”(Benedict 2000:129).

Ngarinyin toplumunda “Sağlıklı bir çocuk doğduğunda düğün bayram ediliyor. Küçük bebeğin bütün bedeni incelenerek Gi’nin, yani, ruhunu aldığı, onun doğal dünyayla özel bir ilişki kurmasını sağlayan hayvan ya da bitkinin totemik ruhunun işareti aranıyor... Yeni doğan çocuğun yetileri açısından kusursuz olduğu düşünülür, çünkü bu çocuk zamanın başlangıcından itibaren doğal yasanın bütünlüğü ile şifrelenmiştir. Çocuğun yaşamı, tam potansiyelinin yavaş yavaş fark edilmesidir. Olgunlaşmanın her aşaması ya fiziksel bir değişimle ya da bir ritüelle -bazen her ikisiyle- vurgulanır ve çocuğun hayata geçmekte olan yetilerini öne çıkarır. Bu, çocuğun işlevinin ve yazgısının gitgide daha fazla anlaşılmasıdır”(Bell 2003:46-64).

3. 2. Geleneksel Türkiye Topuluklarında Çocuk

Örnek’e göre geleneksel Türk kültüründe çocuğun ailedeki eğitimi ve eğitim usulleri büyük ölçüde gelenekselliğin etkisi altındadır. Eğitime konusu ile ilgili yanıt ve açıklamalarda çağdaş toplumlardaki çocuk eğitimi düzeyine yaklaşan tutum ve davranışlar da göçe çarpmaktadır. Ancak gelenekselden yana olan tavır, belli ki ideal olana, doğru olana ulaşma isteğini yansıtmaktadır. Ancak atadan kalma eğitim usullerinin aşılmasında zor engeliyle karşılaşıldığı görülmektedir.

Örnek’in Söz konusu araştırmasında görüleceği gibi kaynak kişi ebeveynlerin yüzde doksandan aşkını, çocuğun daha küçükken dinsel eğitim almasından yanadır. Aynı şekilde, çocuğun küçük yaşta cinsel eğitim alması, cinsel konularda aydınlatılması da “ayıp” engelini aşmamaktadır(Örnek, 1979).

Anne babanın çocuk yetiştirme tutumları özellikle toplumsallaşma (kültürleme)sürecinin en yoğun olduğu ve kişiliğin temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde önemli rol oynamaktadır. Anne babanın cezalandırıcı olmayan, dinlemeyi ve

açıklamayı benimseyen tutumları çocuğun girişimciliğini destekler. Bu dönemde anne babayla özdeşim kurulduğu için, anne babanın tutumları çocuk tarafından benimsenir(Şanlı 2012:32).

Geleneksel toplumlar yerel toplumlara oranla biraz daha kurumsallaşmış bir yapı gösterir. Bu nedenle çocuk bu Topluluklarda daha farklı dış etkenlerin etkisi altında bulunabilir. Geleneksel toplum silesi daha çok geniş aile biçiminde olan bir yapıda bulunur. Çocuk genellikle aile büyüklerinin denetimi altında bulunur. Türkiye gibi geleneksel kesimin fazla olduğu Topluluklarda çok çocuk istenen bir durumdur.

“Türkiye gibi geleneksel toplumlarda, modernleşme süresinde aile içi maddi bağımlılıklarda azalma görülürken, duygusal bağımlılıklar artmaktadır. Sıkı bağlarla örülü Türk ailesinde, çocuktan ebeveynlerine bağlılık ve itaat beklenilmekte ve büyüdüğünde de vefalı olması, anne ve babasını desteklemesi istenmektedir. Aileye bağlılık bireysel çıkarlardan daha önemli olmakta, akraba ve yakınlar arasında ekonomik yardım, çocuk bakımı, sağlık vb. konularda yardımlaşma ve manevi destek alma görülmektedir.

İlbars’ a göre; Türk ailesinin duygusal atmosferinin iki boyutu bulunmaktadır. Sevgi ve denetim. Tipik Türk ailesi (tartışılır ve idealleştirilmiş kavramlar bütünü olarak) sevgi veren ve kısıtlayıcı disiplin uygulayan bir ailedir. Âmâ bu disiplin ana-babanın olan yakın ilgisinin bir göstergesidir. Ana ve babaların ölene dek çocuklarını korumalarına ilişkin değerler, Türk ailesinin ortak özellikleridir”(İlbars 1991:540).

Geleneksel topluluklar ile gelişmiş toplumlar arasında kız ve erkek çocuğunun yetiştirilişleri arasında farklar görülebilmektedir. Geleneksel Topluluklarda kızlara genelde misafir gözüyle bakılır, çünkü baba evinden çıkacak ve başka bir ailenin yeni ferdi olacaktır.

“Büyük kentlerde kız çocuğunun yetiştirilmesi ile erkek çocuğunun yetiştirilmesi arasında yetiştirme açısından bir fark görülmezken, kırsal Topluluklarda kız çocuğu ile erkek çocuğunu yetiştirme, onlarla ilişki geliştirme kalıpları farklıdır. Kırsal yerleşim birimlerinde kız çocuğu, erkek çocuğunda olduğu gibi fazla şımartılmaz disiplin

içerisinde yetiştirilir. Hem babanın hem de annenin kız çocuklar ile ilişkileri disiplin ile karışık bir şefkat şeklinde belirir. Evde herkesin kız çocuklarına karışmaya hakkı vardır. Bu konuda baba ve ağabey başta gelir. Kız çocuğu evlendikten sonra da ana, baba ve ağabey kız çocuğu ile ilişkilerini kesmezler, gelin gittiği yerde rahatı bozulduğu zaman tek güvencesi babanın ya da ağabeyin yanına sığınmaktır. Özellikle kırsal yerleşim birimlerinde çocuk ekonomik bir varlık olarak görülür. Kadının çocuk doğurması, özellikle erkek çocuğu doğurması, aile içinde kadının statüsünü arttırabileceği gibi, kocası ile olan ilişkilerini de olumlu bir biçimde etkile. Köylerde, “kadınların bir çocuk daha isteme nedenleri arasında çocuğun eşleri birbirine yaklaştırdığı anlayışı da vardır. Kadınlar çocuğun kocayı eve bağlayacağı inancını taşımaktadırlar.”(Merter 1990:69).

Çocuk olmadan önce birbirleriyle daha az ilişki kuran eşler, çocukları olduktan sonra birbirlerine daha çok yakınlaşırlar. Kadınların eşlerine karşı ilk sorumlulukları erkek evlat doğurmaktır. Eşler arasındaki ilişkinin sağlamlığı bir ölçüde çocukların varlığıyla ilişkilendirilebilir.

Merter’e göre; erkek çocuk geleneksel Türk ailesinin devamını sağlayan, gelecekte ailenin yaşlı üyelerine bakan ve ailenin ekonomik sorumluluğunu yüklenecek olan bir kişi olarak görüldüğü için kız çocuğundan ayrı bir statüye sahiptir. Bu nedenle, baba geleceğinin sigortası olarak gördüğü erkek çocuklarıyla olumlu ilişkiler geliştirir. Onu özenle yetiştirmek için çaba sarf eder. “Geleneksel olarak aileler erkek çocuklarının olmasını isterler. Çocukluk çağından sonra baba oğlunun bir iş edinmesini sağlamayı, ona iş öğretmeyi, evlenme çağı geldiği zaman onu evlendirmeyi, gelecekte evin selametini temin edecek şekilde aileyi ona emanet etmeyi her baba arzu etmektedir”(Merter 1990:66).

Yine Merter’e göre; erkek çocuk, kadın için de çok önemlidir. Çünkü kadınlar aile içerisindeki statülerini erkek çocuk vasıtasıyla kazanırlar. “Aileye yeni bir üye olarak katılan gelinin başlangıçta statüsü düşüktür. Tam ölçütlere göre ne kadar iyi bir gelin olursa olsun, ancak bir oğlan çocuk dünyaya getirdikten sonra yeri ve önemi kabul edilir. Ancak o zaman daha yüksek bir statüye sahip olup kocası ve kocasının ailesi tarafından kabul edildiğini anlar”(Merter 1990:66).

Türkiye’de ailelerin erkek çocuk isteme nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Erkek çocuğunun geleneksel olarak, “aile adının devam etmesini ”sağlayan bir kişi olarak görülmesi,

2. Erkek çocuğunun anneye, kocasının ve kocasının ailesi yanında değer kazandırması,

3. Erkek çocukların daha kolay yetiştirilmesi inancı,

4. Ailenin erkek çocuğunu yaşlılık güvencesi olarak görmesi,

5. Erkek çocuk boşanmayı ve çok hanımla evliliği engeller”(Merter 1990:67).

Türk aile hayatında çocukların ana ve babaya karşı saygı göstermelerinin temellerinin, Kaşgarlı’nın verdiği bilgiye göre efsanevi Türk hükümdarı ve destan kahramanı Alp Er Tunga’ya dayandığı anlaşılmaktadır.

Eski Türk ailesinde ailedeki ufak tefek tartışmalar bir daha düzetimeyecek hale gelemeden onarılmalıdır düşüncesi hakim olmuştur. Bunu da şu örnekle dile getirebiliriz: “Oğlı öğinte, kangınta öbkelegen tezigen barmış. Yanı sakınmış, kelmiş. öğim ötin alayın, kangım sabın tınglayın tip kelmiş,” “Oğlu, annesine ve babasına öfkelenip kaçıp gitmiş. Tekrar düşünmüş ve gelmiş. Annemin öğüdünü alayım, babamın sözünü dinleyim deyip, gelmiş”(Duvarcı 1991:393-394).

Geleneksel yaşamın yaşandığı köylerde erkek çocuk sahibi olmak ayrıcalıklı bir durumdur. Çünkü erkek çocuk aileye ekonomik olarak katkı yapacağından arzu eldir. Köy ortamında ne kadar çok erkek çocuğa sahip olunursa ekonomik olarak o kadar çabuk yükselişe geçilir. Erkek evlat bir babanın toplumsal statüsünün oluşmasında önemli bir faktördür.

“Köy ailelerinde erkek çocuğa kız çocuktan daha fazla değer verilmektedir. Üretimde erkeğin fiziki gücüne duyulan ihtiyacın yanı sıra, erkek çocuğun yaşlı anne babanın güvencesi olması, onlara bakması da bu önemi pekiştirmektedir. Ayrıca erkek çocuğun baba ocağını tütürmesi, soyun devamını sağlaması da bu ayrıcalığın sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır”(İlbars 1991:541).

Ülkemizde yakın zamana kadar köylerde kız çocukları ev nüfusundan sayılmazlardı ve çoğunun nüfus cüzdanı bile çok sonradan mecburi durumlarda çıkarılırdı. Erdentuğ bu durumu şöyle aktarmaktadır:

“Babalar, kız evladın doğumu ile sukut-u hayale uğrarlar. Çoğu köylerde kaç tane çocuğa sahip olduğu sorulan erkek, kız çocuklarını saymayarak cevabını verir”(Erdentuğ 1977:40).

Anne-babalar yaşlandıklarında kendilerine bakmaları için çok çocuk yapmayı tercih ederler. Genellikle köylerde hâkim anlayış budur. Tek çocuk yapmışlarsa ve bu çocuğun kendilerine bakmaması durumunda çok güç durumda kalabilirler. Bu nedenle çok çocuklu olma isteklerinden biri de budur.

“Genellikle köy ailelerinde tek çocuk istenmez. Bunun nedenleri arasında, çocuklardan hiç olmazsa bir veya ikisinin yaşlanan ana-babalarının ömürlerinin sonunda onları sigorta altına almış olması düşüncesi başta gelmektedir. Tek çocuğun ölümü halinde aile zürriyetinin ortadan kalkmasıyla birlikte bu garanti de ortadan kalkmış olur”(Yasa 1969:84).

Yasa Hasanoğlu'nda yaptığı çalışmada kız ve erkek çocuk hakkında şu gözlemlere sahip olmuştur: “Köyde genellikle oğlan çocuk, kız çocuğundan daha üstün tutulur. Fakat önce oğlan çocuk doğarsa, ondan sonra doğan kız çocuklar da aynı biçimde sevilir ve muamele görürler. Çocukların eğitimine on yaşına kadar ana hakimdir. On yaşından sonra erkek çocukların eğitimlerini daha çok baba, kız çocukların eğitimini de tamamıyla analar üzerine alırlar. Çocukların eğitimiyle ayrıca akraba ve yakın komşular da ilgilenirler. Ailelerin çocuklarından başlıca şikâyet konuları, okumamaları, tembellik etmeleri, sık sık para istemeleri, evde gürültü-patırtı çıkarmalarıdır. Çok yaramazlık yapan çocukları ana babaları cezalandırdığı, bazen de dövdüğü halde, babalar kız çocuklarını hiçbir zaman dövmezler”(Yasa 1969:90).

Çocuk yetiştirmek hemen hemen tüm toplumlar için önemli bir olaydır. Çocuğun büyüyünce ailelerin beklentilerini karşılayamaması aileler için hiç de hoş olmayan bir

durumdur. Aileler mutlaka çocuklarından kendilerine yakışır tutumlar sergilemelerini beklerler.

“Ana-baba ile çocuk arasındaki bu bağımlı ilişkiler sistemi, çocuğun kişiliği hakkında ana-baba değer yargılarını da belirlemektedir. Örneğin, ‘Çocuğun Değeri’ araştırmasında ana-babalara çocukları büyüdüğünde onların nasıl olmasını istedikleri sorulduğu zaman da ‘hayırlı evlat olsun’ isteği en yaygın olarak belirmiştir. Çocuk yetiştirmedeki bu yaygın tutumlar bireyselliği değil, karşılıklı desteği içeren topluluk değerlerini özendiricidir”(Kağıtçıbaşı 1991:253-254).

3.3. Gelişmiş (Modern) Toplumlarda Çocuk

Toplumların gelişmişlik seviyelerine baktığımızda gelişmiş toplumlarda çocuğa bakış açısının ve çocuk yetiştirmenin diğer toplumlardan tamamen farklı olduğunu görmekteyiz. Gelişmiş toplumlarda refah düzeyi yüksek olduğu için ve rahat yaşam hedeflediği için çok çocuk istenmeyen bir durumdur. Gelişmiş toplumların en önemli özelliği eğitimi tam anlamıyla verebilmeleridir. Bu nedenle çok çocukluk istenmeyen bir durumdur. Tüm çocukların aynı seviyede eğitimden yararlanmaları zor olduğu için minimum sayıda çocuk istenir.

“Gelişmiş teknoloji toplumunda örneğin, ‘Çocuğun Değeri’ araştırmasının yapıldığı diğer ülkelerden A.B.D. ve Almanya’da bireysel bağımsızlığa o kadar önem verilmektedir ki, kişi, evladına bağımlı olma fikrini tamamen reddetmektedir”(Kağıtçıbaşı 1991:254).

“Özellikle batıda son yıllarda rastlanan, çocuklarını yetiştirmiş ve evlendirmiş ailelerde boşanma eğiliminin artmış olması, hem çocuk yetiştirme sürecinin ana-baba yönünden önem derecesini yani çocuğun eşler arasındaki huzursuzluğa anlaşmazlığa rağmen ailenin bağlayıcı bir unsuru olduğunu hem de ortaklaşa ilgilerin kaybolması ve yenilerinin yaratılmamasının sağlanmasında önemli bir unsurdur”(Gökçe,1991:509-510).

“Evlilik; toplumun gerçek dokusunu biçimlendiren, çocukların doğumuna neden olma gerçeğinden kalkınan ve karı kocanın kişisel duygularının çok ötelere uzanan bir kurumdur...Aziz Paul’a göre: Çocuklar olmasaydı, cinsiyete ilişkin bir kuruma da gerek duyulmazdı. Aralarına çocuklar katılır katılmaz, eğer bir sorumluluk duyguları varsa ya da evlatlarına karşı bir sevgi besliyorlarsa karı ve koca birbirlerine karşı olan duygularını artık en önemli şey olmaktan çıkarmayı başarmalıdır”(Russell 2003:60-61).

Çocuk aileyi bir arada tutan çimento görevi görür. Eşler çocuklarını düşünerek çoğu zaman verdikleri boşanma kararından vazgeçebiliyorlar. Nitekim araştırmalar göstermektedir ki çocuk sahibi olmayan eşler olan eşlere oranla daha çabuk ayrılabilirler. Bu nedenle çocuk aileyi aile yapan bir tamamlayıcıdır denilebilir. “Çocuksuz bir karı-koca çifti tam şeklini bulmuş aile sayılamaz”(Çağatay 1991:101).

Çocuk bakımının kadının görevi sayılması erkekle kadın arasında kesin bir iş bölümü ortaya çıkarmıştır. Gelişmiş toplumlarda bu iş bölümü kadınlar tarafından sürdürülmek istenmediği için de pek çocuk istenmez.

“Kadının çocuk bakımı göreviyle uzunca bir süre eve bağlanması, kadınla erkek arasında hayat boyu süren bir iş bölümüne yol açar”(Güvenç 1999:224).

4. BÖLÜM

AİLENİN VE ÇEVRESEL ETKENLERİN ÇOCUĞUN KARAKTERİNİN GELİŞİMİNE ETKİSİ

Anne-babanın da dahil olduğu sosyal çevre çocuğun gelişimi için en önemli bir etkidir. Çocuk çevresini algılamaya başladığı ilk andan itibaren gelişiminin her dönemine etki edecek faktörlerin etkisi altına girer.

“Tutumların aile içi etkileşimleri karakterize eden başat unsurları bireylerin aile dışında geliştirdikleri ilgi etkinlikleri de etkilemektedir. Bir diğer deyişle bireyin topluma hazırlandığı ilk toplumsal ortamda olumsuz tutumların egemen olduğu bir toplumsallaşmaya tabi tutulması; beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı kişilik ve teşebbüse önem veren, topluma karşı sorumluluk duyan yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler... gibi kişiliklerin gelişmesini etkilemektedir”(Doğan 1991:427)

“Kültür antropolojisi son yıllarda son derece sarıh ve kat’i şekilde çocuk sarmak, beslemek, yer değiştirmek ve türlü temizlik tatbikatının; hülasa bütün erken çocukluk çağı vücut geliştirmesi tekniği gibi uygulamaların ve öğrenimlerin yarattığı muayyen alışkanlıkların, olgunluk çağının şahsiyet yapısı üzerinde çok büyük izlerini bulmuştur. Bunun dışında, her çocuk, ailesinde sosyal nizamın kaidelerine alışma uygulamasını yapar. Şurasını da tekrar belirtmiş olalım ki, aileden başka herhangi bir sosyal varlığın veya müessesenin bu vazifeyi bu derecede başarılı ve tabii olarak ifa etmesine imkân yoktur. Bir kere sorumsuz bir yaratıktan ibaret olan yeni doğan çocuktan yavaş yavaş işlemek suretiyle mükemmel bir insan varlığı yaratmanın gerektirdiği tahammülü, ana-baba ve aile solidaritesi ağlarıyla bağlanmış olan kimseler ancak gösterebiliyorlar. Bunların içinde de yükün en ağır kısmını taşıyan anne oluyor. Bir modern çocuk yuvasında bakım ve eğitim vasıta ve imkânları çok mükemmel olduğu halde orasının büyüttüğü çocuk en basit anne kucağı ile aile yuvasının büyüttüğü çocuğa nazaran

birçok eksiklikler göstermektedir. Şu halde denilebilir ki, aile ilk tabii eğitim görevini yaparken çocuğa sosyal şahsiyetinin tabii yapısını inşa ediyor ve bu asli terbiye olmaksızın insanın geniş cemiyet çevresinde yapıcı bir unsur olmasına imkân bulunmamaktadır. Şu halde, insan şahsiyetinin sosyal bakımdan şekillenmesi vetiresi en tabii şekliyle aile içinde geliştirilir... Her çocuk, örf ve adet alanındaki ilköğrenimini aile yuvasında yapar... Lisan ve konuşma ile çocuk için bir diğer imkân kapısı daha açılıyor ki, bu da çocuğun gösterme ve ikazlara otomatik esasta uymakla kalmadan, kendisinde iyi ve kötüyü tefrik etmeye yarar bir vicdanın, sorumluluk duygu ve düşüncenin doğması hadisesidir. Sözüün kısası, çocuğun ahlaki şahsiyeti ailede teşekkül eder. Böylelikle sevgi, riayet, hizmet, fedakârlık gibi iyi ve kötü kavramları öğrenmek suretiyle içtimai idealin ana formlarını benimsemiş oluyor. Aynı zamanda kendileri olmaksızın cemiyeti vücut bulamayacağı diğer şahısların kıymeti ve şahsiyeti onun tarafından öğrenilmiş olacaktır... Bu hususta ailenin yanında çocukların oyun grupları, komşuluk, akrabalık, köy ve mahalle cemaati gibi çeşitli teşekküller yardımcı unsur olarak rol almaktadır”(Çağatay 1991:122-123).

Çağatay'ın da belirttiği gibi çocuğun tam olarak kendini tanıyabilmesi için çevresiyle mutlaka iletişim halinde olması gerekir. Böylece iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin vb. durumların farkına varabilir. Bir çocuğun karakterinin ilk evresi aile içinde gelişir. Daha sonra olgunlaşma süreci geçiren çocuk çevrenin yoğun etkisi altında kalır. Bu dönemde çocuğun etkileşime girdiği her şey çocuk üzerinde olumlu veya olumsuz etki bırakır.

“Ana-babalar kültürlenme yoluyla öğrenip kazandıklarını, kültürlenme yoluyla çocuklarına aşılarlar. Çocuklar kültürlenme süreciyle anne-baba ve toplumdan aldıklarını sonradan kültürlenme ve kültürlenme yoluyla başka toplumlara, kendi yurttaşlarına anlatabilirler”(Güvenç 1999:127).

Kültür öğretilerek bir sonraki kuşağa aktarılır. Her çocuk kültürel öğelerin yaşatılması ve aktarılması için iyi bir araçtır. Çünkü aktarma yoluyla bir toplum kültürün devamlılığını sağlamış olur. Yetişkin durumuna gelen bireyler bunun farkında oldukları

için, çocuklarına neyi nasıl aktaracaklarını iyi bilirler. Bu nedenle çocukları birer kültür aktarıcısı olarak görülebilirler.

“Her sosyal/kültürel sistemde, kadın erkek (cinsiyet) ilişkilerini düzenleyen, doğan çocuğun bakımından, beslenmesinden, sağlık ve eğitiminde sorumlu olan bir aile kurumu vardır. Kültürel değerlerin yeni kuşaklara aktarılmasında ve iletilmesinde, aile büyük bir sorumluluk taşır. Aile, aynı zamanda, ekonomik, sosyal, psikolojik bir birliktir”(Güvenç 1999:106).

“Doğduğu andan itibaren içinde doğduğu gelenekler kişinin deneyim ve davranışını biçimlendirir. Konuşabileceği ana dek kişi kültürünün küçük bir varlığıdır. Büyüdüğünde (içinde doğduğu-çevre) kültürün etkinliklerine katılır. Kültürünün alışkanlıkları onun alışkanlıkları, inançları onun inançları, olanaksızlıkları onun olanaksızlıklarıdır artık. Her çocuk kendisiyle birlikte bunları paylaşan kendi grubu içinde doğar”(Benedict 2000:24-25).

“Önceki yıllarda Avrupa’da, ormana terkedilmiş ve diğer insanlardan ayrı olarak yaşayan çocuklar bulunuyordu. Bu çocuklar öylesine farklıydılar ki, Linnaeus onları yarı hayvan türü olarak, Homo ferus (yabani insan) olarak sınıflandırıyor, bu çocukları çok nadir olarak rastlanan bir çeşit cüce-cin sayıyordu. Linnaeus bu yarım-akıllı yabanılların insandan doğduklarını düşünemiyordu. Bu yaratıklar, onlara gösterilen ilgiye aldırıyor hayvanat bahçesine kapatılan yabanıl hayvanlar gibi kendilerini yerden yere vuruyor, konuşma ve işitme organlarıyla ilgili hemen hemen hiçbir eğitimden geçmiyor, dondurucu soğuklara paçavralarla direniyor, hiçbir rahatsızlık duymadan kaynayan sudan çıkan patatesleri kabuğunu soymadan yiyorlardı. Hiç kuşkusuz onlar bebeklik döneminde terkedilmiş çocuklardı. Bir insanın yeteneklerinin biçimlendiği kendi türdeşleriyle işbirliği içine girme şansından yoksun kalmışlardı.

Daha insancıl uygarlığımızda artık yabanıl çocuklara rastlamıyoruz. Fakat aynı durum bir başka ırktan ve kültürden evlat edinilen bebeklerde ortaya çıkıyor. Doğulu bir aileden alınıp yetiştirilen Doğulu bir çocuk İngilizce öğreniyor, yeni ana babasının çocukları arasında oynayarak onların tavırlarını benimsiyor ve onların seçtiği aynı mesleklerde yetişiyor. Evlat edinilen çocuk yeni geldiği toplumun kültürel özellikler

bütünü öğreniyor ve gerçek anne babasının kültürel özellikleri onun yaşamında hiçbir rol oynamıyor” (Benedict 2000:34-35).

Çocuk gerek anne-babası için, gerek de içinde yaşadığı sosyo-kültürel çevresi için şekillenmeye elverişli bir yapıdadırlar. Sahip olduğu kişilik onun ailesinden ve yakın çevresinden elde ettiklerinin bir toplamıdır.

4.1.Yerel Topluluklarda Çocuğun Karakter Gelişimini Etkileyen Faktörler

Daha önce bilineceği üzere çocuk büyümek her topluluğun farklı kültürel örüntülerine göre gerçekleşir. Yerel topluluklarda farklı kültürel etmelerin denetiminde belirli bir kişilik kazanan çocuk, başka bir yerel toplulukta farklı kültürel etmenlere bağlı olarak daha farklı bir kişilik kazanır.

Mead’e göre; Arapesh kişiliğinde hakim olan yumuşaklık, karşılıklı işbirliğine olanak tanıyan anlayışlı olma özelliklerinin nasıl kazandırıldığına bakacak olursak “çocuğun doğumunu takip eden ilk aylarda bebek daima birisinin kollarındadır. Ana yürürken, bebeği bir file içinde ya sırtına ya göğsüne yakın taşır. Çocuk huzursuz olduğu zaman ana memesi daima yakınındadır. Ağlayan bir bebek ana baba için bir trajedir; mutlaka susturma çareleri aranır. Her istediğinde meme verilir. Bebek uzun süre anasıyla beraber ona yakın ya da koynunda yatar. Çocuk uzun süre devamlı sıcak bir güven içindedir. Hayatının ilk yıllarında bebek sadece iki şoka maruz bırakılır. Doğumdan bir hafta sonra yukarıdan aşağı akıtılan buz gibi suyla birdenbire yıkanır. Bu sert ve buz gibi bir şoktur. İkincisi de tuvalet alışkanlığı sırasında olan bir işlemdir. Çocuk işini görsün diye çişe tutulurken tutanın üstüne sıçramasını diye silkenir. Bu silkeleme çocuğu son derece rahatsız eden bir olaydır. Mead, bu iki şokun ileri yıllarda bazı sonuçları olduğuna inanmaktadır” (akt. Saran 1989:116).

Bunun dışında Arapesh çocukları sıcak ve mutlu bir hava içinde büyütülürler. Her türlü saldırgan davranış ve kavga büyükler tarafından önlenir ve asla kabul görmez. Çocuk oyunlarında ise asla “iki taraf” yoktur. Rekabeti yahut çatışmayı teşvik eden

oyunlar yoktur. Arapeshlerde harp bilinmez ve Yeni Guine’ de yaygın olan kaya avcılığı da yapılmaz. Cesaretle adam öldürme arasında hiçbir bağlantı yoktur. Arapeshlere göre hiddete kapılanlar acınacak kişilerdir. Bunları “temizleme” merasimleri yapılır. Dini merasimleri idare edecek olanlar küçük yaşta seçilir ve özel şekilde eğitilir. Bunlara “buanyin” denilir. Genel olarak denilir ki, Arapesh toplumu işbirliğini hayatın her safhasında gerçekleştirmiştir. Karşılıklı yardım, yumuşak bir kişilik erkek ve kadında aynen vardır. Cinsiyet farkı en az bir seviyeye indirilmiş, gerek kadın gerek erkek mizaç ve karakteri, yumuşaklık ve uysallık bakımından farklı bulunmamıştır”(akt. Saran 1989:116).

Margared Mead’in Sepik River üç’lemesi içinde yer alan Arapesh topluluğunda çocuğun sevgi ve güven ortamının içine doğduğu, bebeklikten itibaren çocukluk döneminde güvene dayalı sevgi ve şefkat temelli yetiştirilmesi, çocuğun yumuşak mizaçlı bir kişilik kazanmasında etkili olmaktadır(akt. Saran 1989)

Kişilik kazanımının son araştırmalara göre anne karnında başlayıp ve doğumla birlikte devam eden uzun bir süreç olduğu bilinmektedir.

Mead sözü geçen üç’lemesi’n de Mundugumor topluluğunun kadınında ve erkeğinde öne çıkan saldırgan, kavgacı, kendini beğenmiş, ihtiraslı kişiliğin nasıl geliştiğini serimlemeye çalışırken Mundugumor toplumunda bebeğin dünyaya gelişini ve büyümesini incelemiştir(akt. Saran 1989).

Mundugumor toplumunda bebek bütün bireylerin birbirine düşman olduğu bir dünya içinde doğar. Bu düşmanlık ortamı içerisinde ebeveynlerden gördüğü güvensizlik ve kadının erkeğe ve kız çocuğuna, erkeğin ise, erkek çocuğa yönelmiş birbirini düşman gören bir ilişki ağı içerisinde benzer güvensiz, düşmanca ve saldırganlık özelliklerinin ağır bastığı kişilik özelliği geliştirdiği görülmektedir. Çocuk böyle bir toplumda çocuğun beslenmesi, taşınması ve bunun gibi durumlarda ebeveynlerinden özen görmemekte ve hırpalanmaktadır. Ayrıca çocuğa büyürken üzerinde vurgulanarak öğretilen şey ‘dost ve düşman’ kavramlarıdır. Bunun sonucunda da yırtıcı, saldırgan, kavgacı ve açgözlü olması sağlanır.

“Güneydoğu Asya Neolitik Kültüründeki Polynesia Bölgesindeki Tahitililerde: “Rahipler ‘aridi’ kadın ya da erkek olabilirdi, ayrıcalıklı bir sınıftı; çocukları yoktu. Nedeni cinsiyet ilişkisi olmadığından değil; aksine cinsiyet ilişkisi serbestti ama doğan çocuklar öldürülürdü. Buna rağmen kalabalık bir sınıftı...Kabile şefi yarı Tanrı gibiydi. Bir yerden başka bir yere taşınırken diğer erkeklerin omuzlarında giderdi. Çünkü ayağının değdiği yer ona ait olurdu. Çocuğu doğar doğmaz kendisi bütün haklarını kaybeder ve kabileyi naip olarak yönetirdi ”(akt. Saran1989:237)

Bock eserinde Mead’in çalışmasından söz ederken, “evreni kişiselleştirmenin çocuk düşüncesinin doğasında var olmadığı, ancak toplum tarafından ona devredilen bir eğilim olduğu sonucuna varmak olasıdır... Çocuklar doğuştan dindar değildirler; muskalara, fetişlere, sihirlere ve ritüele teslim edilirler. Onlar ne doğal hikâye anlatıcılarıdır ne de doğal olarak yaratıcı inanç sistemlerini geliştirirler... Bu nedenle onların zihinsel gelişimi içsel gereksemeye değil, içinde büyüdükleri kültürün formu tarafından belirlenir ”(Bock 2001:110-111).

Margaret Mead’in çalışmasından anlaşılacağı üzere, yerel topluluklarda çocuklar dinsel-büyüsel etmenlerin farkına çok küçük yaşlarda varırlar. Örneğin Arapeshlerde çocuklar çocukluklarını yaşayamadan büyük sorumluluk gerektiren işler için seçilirler. Bu görevler onların yetişkinler gibi davranışlar sergilemelerini gerektirir. Bu durum onların karakterlerine yansır.

“13 yaşlarına gelen erkek çocuklar, büyükler tarafından ‘büyük adam’ olmak üzere seçilirler. Arapesh’lere göre üç kategori içinde toplanır.

a-Kulakları açık ve gırtlakları açık olanlar. Bunlar, toplumlarını anlayan ve anladığını anlatabilen kişilerdir. Bunlar yüksek potansiyeli olanlardır.

b-Kulakları açık, gırtlakları kapalı olanlar. Bunlar sessiz, sakin fakat faydalı bireylerdir.

c-Kulakları kapalı fakat gırtlakları açık olanlarla hem kulakları hem de gırtlakları kapalı olanlar, ki bu son grup en az işe yarayanlardır.

Büyükler birinci sınıfa koydukları erkek çocukların içinden Buanyin olacakları seçerler...

Buanyin ilişkisi karşılıklı bir ilişkidir ve bun ilişki kurumu içinde iki genç çocuk birbirlerine karşı saldırgan olmak üzere yetiştirilip yarışma duygusu geliştirilir. Buanyinler dinsel törenleri düzenleyen fertlerdir”(akt. Saran1989:115)

4.1.1. Sosyo-Kültürel Faktörler

Sosyo-kültürel faktörler daha önce de değindiğimiz gibi çocuğun kişiliğinin gelişiminde çok önemli bir etken olduğu bilinen bir gerçektir. Çocuklar toplumun onlara kazandırdıkları bilgi, tutum ve davranış örneklerini kullanarak, kendisini ve çevresinin farkına varmaya ve anlamlandırmaya başlarlar.

Yerel topluluklarda çocuklar her şeyi gözleyerek yaşarlar. Gizlilik gerektiren hemen her türlü şey çocuklar tarafından görülür. Böylece çocuklar daha rahat ve psikolojik olarak kendilerine güvenerek bazı şeylerin farkına erken yaşlarda varabilirler.

Russell’e göre; köylü çocukların sadece insanlar arasında değil hayvanlar arasında da gözledikleri yaşamın gerçekleriyle erken yaşlarda tanışırlar. Böylece bilgisizlikten korunmuş olurlar. Bunların tam tersine cinsel konularda tüm pratik bilgilerden uzak tutularak titizlikle eğitilen zengin çocukları ve hatta çocuklarını kitaplarla yetiştiren en çağdaş ana babalar, köylü çocuklarının erken yaşlarda edindiği pratik yatkınlığı verememektedirler”(Russell 2003:104)

“ ‘Apolloncu’ Pueblo Kızılderilileri Pueblo kültürünün ana örüntüsü (Benedict’e göre),aşırılıklardan kaçınmaktır ve bu özellik, bireylerin grubun geleceğine tamamen tabi olmalarını gerektirir. Apolloncu ideal (bu terim Nietzsche’den alındı) ‘orta yola’ bağlı kalmak ve tüm güçlü duygulardan kaçınmaktır. Davranışın tarafsızlığı ödüllendirilir ve şiddet, kızgınlık, kıskançlık ve bireysel girişkenliğin herhangi bir formu iyi sosyal ilişkileri bozucu olarak değerlendirilip, kınanır. İşbirliği ve komünal sorumluluk çocukluktan itibaren öğretilir.’ Tüm davranımlar için onay, bireyden değil, formel yapıdan gelir’ ”(Bock 2001:101).

“Önemli bir özellik de cinsel ilişkinin Güneydoğu Asya’da çok sıkı şekilde kontrol edilmeyişidir. Güneydoğu Asya’da evliliğin bu kadar karmaşık olmasına karşılık, buranın halkı cinsel ilişkiyi çocukça bir şey kabul edip çocuklarını bu konuda serbest bırakmışlar ve bir denetim de uygulamamışlardır. Büyüyüp evlendikten sonra cinsel ilişkiyi kısmen bir tarafa bırakırlar. Çünkü onlar için bu sadece çocukluk uğraşı olur. Bu davranışı ise bizim kültürümüzde anlayıp kabul etmek kolay değildir. Bütün Güneydoğu Asya dünyasında gençler için ahlak kuralları ‘gevşek’ bırakılmıştır. Samoalılar evlenmeden evvel, cinsel ilişkilerinde serbesttirler. Fakat evlendikten sonra, ailenin sadakati koşuldur. Bu tutum Samoalıların alıştıkları bir şey olduğu için, çocuklarını da aynı biçimde eğitirler. Bu tür düşünce batı dünyasında bir takım soruların sorulmasına neden olmaktadır. Örneğin kızın hamile kalması halinde çocuk ne olur sorusu en çok sorulandır. Güneydoğu Asya’da böyle bir durum genç kızlar için cazip bir şeydir ve kızın anne olmaya ehil olduğunu ortaya koyması bakımından da ayrı bir anlam taşımaktadır”(akt. Saran 1989:230-231).

Görüldüğü gibi gelişmiş toplumlarda çocukların en çok kafasını karıştıran ve psikolojik sorunlara yol açan cinsellik konusu, yerel toplumdaki çocuklarda gayet rahat ve genelde sorunsuz geçen bir dönemdir. Çünkü çocuk merak ettiği şeyler konusundaki bilgilere rahatlıkla ulaşabilir. Bu durum çocuğun psikolojik olarak daha rahat olmasını sağlar.

“Arapesh toplumunda erkek çocuk, eşi olacak kızı büyütür. Arapeshlerde bir baba, bebeğin doğumuna sebep olduğu için baba değil, onu büyüttüğü için babadır. Buna paralel olarak bir erkek de, alacağı kıza bir şeyler verdiği için ona sahip olmaz. Kızın büyüüp gelişmesinde katkısı olduğu için ona sahip olabilir. Küçük bir kız 7 ya da 8 yaşlarında kendisinden 6 yaş büyük bir erkek çocukken nişanlanır ve müstakbel kocasının evine gönderilir. Bundan sonra nişanlı ve onun erkek kardeşleri müstakbel genç gelini birlikte yetiştirme işini yüklenirler. Arapeshler ana-babanın çocuklarını kontrol etmesi gerektiğine inanırlar”(akt. Saran 1989:115).

“Manus kültürünün çocuk yetiştirme örüntüleri oldukça kendine özgüdür. Yaşamın birinci yılından sonra, çocuk bakımı konusunda anneye nazaran baba daha

büyük bir rol oynar; fakat her iki ebeveyn de her zaman çocuğun yiyecek veya ilgi görme taleplerine ‘teslim olur’lar. ‘Ev, ateş, kano ve deniz anlayışı’ gibi Manus kültürü tarafından sınıflandırılmış birkaç temel tabu ve beceri vardır. Bunların çocuğa kazandırılması dışında, çocuk, yetişkin denetiminden hemen hemen tamamen bağımsız olarak oyun oynamaya terk edilir. Her şeye rağmen ilk yıllarda baba ile güçlü bir özdeşleşme oluşur. Tekrarlama ve taklit, sosyalleştirmede büyük rol oynar, ancak temel tabular (beden ve onun işlevleriyle ilgili utanç, başkalarının malına-mülküne saygı ve hayaletlerden korkma) aynı zamanda sözsüz bir şekilde iletilir.

Mead’ in çocuk ve yetişkinin sosyal hayatı arasındaki karşıtlığı ele alış tarzı ve kişilik gelişimini etkileyen bu hususlar psikolojik antropologlar için çok ilgi çekicidir. Mead’ in ifadesine göre, Manus çocukları ‘yetişkininkinden farklı öncüllere dayalı olan kendilerine ait bir dünyada yaşarlar.’ Değiş tokuş onların ilgisini çekmez.

Çocuklara mal-mülk devretmek ve mali plana onların payını dahil etmek için hiçbir girişimde bulunulmaz. Ekonomik düzenlemelerden kaynaklanan tabulara ve sakınmalara sadece saygı gösterilmesi beklenir. Zira başarısızlık ruhları kızdıracaktır ve istenmeyen sonuçlar doğuracaktır”(Bock 2001:110).

Sosyo-kültürel etkenler bazı toplumlarda çocukların kendi başlarına bakabilmelerini onlara öngörür. Çünkü şartlar bunu gerektirir. Her çocuk er ya da geç bunlarla yüzleşmek zorundadır. Uganda örneği bunu çok güzel bir şekilde açıklamaktadır.

“Uganda’nın Ik toplumu, yiyecek kıtlığından dolayı çocuklarını süttten kestikten sonra onunla ilgilenmemektedirler. Burada herkes kendi başının çaresine bakmak zorundadır. Süttten kesilen çocuklar kendi yiyeceklerini kalmak zorundalar. Ik toplumu sadece kendini kurtarmak için çabalayan insanlardan oluşmaktadır. Bir çocuk yemek yememekte ısrar ederse ailesi tarafından bir yere kapatılır, muhtemelen ölür. Çünkü buradan da çıkamayacak kadar zayıftır. Birkaç gün sonra cansız vücudu hiçbir tören yapılmaksızın bir yere bırakılır. Bu durum Ik’ lar arasında ‘standart’ eylemlerdendir”(Haviland vd. 2008:87).

Bu gibi Topluluklarda kimse kimseye bakmakla mükellef değildir. Herkes kendi yiyeceğini bulmak için uğraşır. Böyle Topluluklarda insanların yiyecek için uğraştıklarını düşünürken, aynı zamanda birbirlerine karşı pek de nazik davranmalarını bekleyemeyiz. Aynı benzer şekilde Mundogumor kabilesinde buna benzer bir güvensizlik havası hakimdir. Çünkü evlilik tek kural üzerinden gerçekleşmektedir. Baba bir kez daha evlenmek için kızını başkasına verecektir, kız alacaktır. Anne kuma istememektedir, kızını buna neden olduğu için ona düşmandır. Oğul kız kardeşi sayesinde evlenebilecektir. Çok karmaşık gibi gözüken bu tablo aile bireylerinin tamamen bir birine düşman olduğu bir ortam yaratmıştır. Bu nedenle çocuklar daha küçük yaşta istemeden de olsa bu kavganın içinde kendilerini bulurlar. Dolayısıyla çocukların sevgi ve benzeri güzel duygular üzerine kurulmuş bir dünyaları oluşmamaktadır. Karakter gelişimi rekabetin olduğu bir toplumda, sert mizaçlı olarak gelişmektedir..

“Erkek kardeşler arası ilişki ise acımasız bir rekabet ve güvensizliktir. Küçük yaşlardan itibaren birbirlerine karşı son derece mesafelidirler ve mümkün olduğu kadar birbirleriyle karşılaşmamaya hatta konuşmamaya özen gösterirler. Kardeşler arasında mümkün olan tek ilişki dövüştürme ve herkesin önünde alenen birbirlerine hakaret ederler... Analar arasındaki düşmanlık güçlüdür ve bu da tabii ki çocuklara yansıtılır ve örneğin bir kadın diğer bir kadının çocuğuna yiyecek vermeyebilir. Baba ile oğulları arasında da şiddetli geçimsizlik vardır ve küçük yaşta babadan uzaklaştırılırlar. Bir oğlan 10-12 yaşlarına geldiği zaman artık annesi yaşlıdır ve babanın ilgisini de çekmez. Baba artık genç bir kadın peşindedir. Eğer oğlanın anası buna karşı çıkarsa kavga başlar ve kadın dayağı yer. Oğlan böyle bir durumda anasını koruyacak ve baba ile kavga edecek ve ona hakaret yağdıracaktır. Bu savaş sonunda erkek yavaş yavaş karılarının sayısını artıracak ve başarılı bir adam olacaktır. Her ne kadar erkek çocuklarla kız çocuklar aynı urgandan sayılmazlar ve dolayısıyla aynı grubun üyesi değillerse de, kız kardeşlerle erkek kardeşler arasında da ilişkiler hiç iyi değildir. Çünkü erkek çocukların evliliği kız kardeşlerini değiştirebilmeye bağlıdır ve kızın bu değişmeye itirazı olabilir”(akt. Saran 1989:120).

Ancak yerel toplulukların birkaçında gözlemlenmiş bu güvensizlik ortamı tüm yerel toplumlara hakim değildir. Bir Aborijin kabilesi olan Ngarinyin'leri buna örnek verebiliriz.

“Daha yaşlıca olan kadınlar, çocukların dikkatini kendini yol boyunca gözler önüne seren doğaya çekiyorlar. Böcekler, otlar, çalılar, ağaçlar, kuşlar, kertenkeleler ve hayvanların adları çocuklara birer birer söyleniyor; bu arada özellikleri ve çocuklarla ilişkileri de anlatılıyor”(Bell 2003:79).

Başka bir yerel topluluk olan Kung'lar da ise yine sevgi temelli bir yetiştirme tarzı gözlemlenmiştir. Çocuk tamamen sevgi hoş görünün hakim olduğu bir ortamda büyür

“Kunglar'da kadınlar toplayıcılığa çıkarken çocuklar babalarıyla kalırlardı. Babalar da çocuklarıyla etkileşim içinde olur, onlarla otoriter olmanın ötesinde zaman geçirirdi. Anne ya da baba çocuklarının hatalarını kesinlikle üzerlerinde tehdit ya da otorite kurmaksızın düzeltmeye çalışırlardı. Böylece çocuklar erkek ya da kadın korkusu olmaksızın yetişirlerdi. Aslında yanlış davranış sergileyen çocuk cezalandırılmaz, onun yerine gücendirici olmayan aktivitelere yönlendirilir, ağır işlerde çalıştırılmaz, özel anlamda görev verilmez, cinsler hiçbir ayırım gözetmeksizin eşit işlerde çalıştırılır ve her iki cinsten farklı yaşlarda çocuklardan oluşturulan oyun gruplarında zamanlarını geçirirlerdi. Böylece Kung çocukları bir cinsin diğerinden ayrılması gibi bir deneyime tanık olmazlardı. Kendiliğinden gelişen bir olgu olarak, cinsiyet ayırımı olmaksızın büyükler küçükleri eğlendirir ve denetlerdi”(Haviland vd. 2008:579).

“Hiç kimse çocuğu cezalandırmıyor ya da onun davranışını doğrudan durduracak bir şey yapma girişiminde bulunmuyor. Çocuk sadece Wunggud'un onun başına bir şey gelmesine neden olabileceği söylenerek hafifçe uyarılıyor; sonra da meme verilerek ya da eline oyalanabileceği başka bir şey tutuşturularak dikkati başka yöne çekiliyor”(Bell 2003:85).

Örneklerini vermeye çalıştığımız yerel kabilelerden bazılarında sosyo-kültürel hayat onların yumuşak kişilikli olmalarını sağlarken; bazılarında ise rekabete dayanan bir ortamın varlığı onların sert mizaçlı olmalarına neden olmaktadır.

4. 1. 2. Psikolojik Faktörler

Bebeklikten itibaren yetişkin bir birey oluncaya kadar geçen sürede bir birey çevresindeki hemen her türlü faktörün etkisindedir. Bu faktörler bireyin üzerinde olumlu etki yaptığı gibi olumsuz etkide de bulanabilir. Bireyin psikolojisi aile ve yaşadığı çevresel faktörlerin etkisi altındadır. Bu nedenle psikolojik etmenler bir çocuğun kişilik yapısı üzerinde çok büyük etkiye sahiptir.

“George Herbert Mead’in de belirttiği gibi kendilik bir sosyal yapıdır ve insanın sosyal tecrübeleriyle ortaya çıkar. Mead’e göre bireyin kendisinin farkında olmasının başlangıcı anne çocuk ilişkisiyle başlar. Her bebeğin başlangıçta ilk etkileşim kurduğu obje annesidir. Dolayısıyla anne çocuğu etkileyen en önemli faktördür. Daha sonra bebek hayatta kalabilmek için çevresindekilerle ilişkilerini devam ettirir ve onlara bağımlı olur İleride kendisi için önemli olanları başkalarından ayırır. Diğer bir deyimle, bebeğin yaşamında diğerlerinden daha önemli kişiler vardır. Mead buna ‘significant others’ adını vermektedir. Bu kişi bebeğin yaşamında ilişki kurduğu ve karşılaştığı ilk insandır. Bu da genelde çocuğun annesi olmaktadır. Bebek kendisi için önemli olan kişilerin farkına varmasıyla ve onlarla kurduğu iletişimlerle yaşamını kolaylaştırır ve çevresine uyum sağlamaya başlar”(Özkalp 2001:125).

Çocuk psikolojik olarak kendisini en iyi annesinin yanında güvende hisseder. Anne ve babanın sağladığı güven ortamı çocuğun ileriki yaşamında onun psikolojik olarak sorunlar yaşamasına engel olacaktır.

4.2.Geleneksel Topluluklarda Çocuğun Karakterinin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Bir çocuk bir şeyler öğrenmeye başladığı zaman ilkin yakın çevresini taklit ederek öğrenmeye başlar. Bunlar aile bireyleri ve yakın akraba grupları ve çevreyi kapsar. Bu dönemde sosyal çevredeki hemen her türlü etken çocuğu olumlu veya olumsuz etkiler.

“Anneler ile kız çocukları arasındaki ilişkiler ise genellikle yakındır. Anne kızına ev işlerini öğretirken, evde yan yana çalışıp iş yaparken, kız çocuğu kendisini annesiyle özdeşleştirir ve onun rolünü benimser. Kız çocuğunun çalışmaya, çocuk doğurmak, erkekler ve evlilik gibi konulara karşı olan tavrı ise annesinden etkilenmesiyle oluşur. Kız çocuklarının evde çalışmaları ise oldukça derinlere kök salmış bir anlayıştır, evdeki kız çocuğu tamamen annenin emrine amadedir. Birkaç istisna dışına anneler kızlarını çok küçük yaşlardan itibaren her çeşit görev ve günlük işte kullanır”(Lewis 2002:118-119).

“Çocuklar büyüdükçe gelecekte yapacakları işe hazırlanarak itaatkâr olmaları yolunda daha fazla baskıya maruz kalırlar. Beş yaşına geldiklerinde çocuklara annesiyle veya büyük kız kardeşiyle değirmene giderken küçük bir kaptan mısır taşımak, komşudan veya bir akrabadan bir şeyler ödünç almak, tavukları yemlemek ya da daha küçük bir kardeşe bakmak gibi küçük görevler verilir. Beş yaşındaki erkek çocuklarının çeşmeden birkaç küçük kapla su taşımak veya ahırdan ateş için odun veya kömür taşımak gibi her gün yaptığı görevler vardır. Kız çocuklarının işe erkek çocuklarından önce başlaması beklenir, dikkatsizlik ve tembellik yüzünden daha çok cezalandırılırlar”(Lewis 2002:140).

“Küçük yaştan itibaren erkek çocukların kız çocuklarından daha fazla hareket ve ifade özgürlüğü verilir, oyun oynamak için daha çok zaman tanınır. En büyük erkek çocuk özellikle ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Ona diğer erkek çocuklarından daha fazla ilgi ve şefkat gösterilir, babanın doğum günü dışında kutlama yapılan tek doğum günü en büyük erkek çocuğunun doğum günüdür”(Lewis 2002:118).

4.2.1. Dinsel-Büyüsel Faktörler

Dinsel ve büyüsel faktörler her toplumda var olan ve hayatın her alanına etki eden bir faktördür. Çocuklar gelişimlerini tam olarak tamamlayamadan aileler tarafından dini eğitime tabi tutulurlar. Dolayısıyla çocuğun düşünce dünyası dinsel motiflerin etkisi altında kalır. Kişilik yapısı bu yönde gelişir.

“Çocuğun din eğitiminin önemli bir kısmı da aile kurumunda yerine getirilir. Dinsel törenler, dualar ailede öğretilir ve diğer dinsel uygulamalar yine genellikle aile içinde yerine getirilir. Ayrıca çocuk veya ergenin anti sosyal davranışlarının ailece denetlenmesi de onun sosyalleşmesini içerir”(Tezcan 1991:273).

“Dört yaşından sonra çocuğun dini eğitimi esastır. Bu ana babaya düşen en büyük borçtur. Eğer çocuk kızsaa dini görev anaya erkekse babaya düşer. Bazı kültürlerde olduğu gibi babanın rolü marjinal değildir. Kız çocuğunun ev hanımı olması için yemek yapması, ortalığı süpürmesi, çamaşır yıkaması, çocuk bakımı ve ev işlerine yardım etmesi gibi ananın bir evde yükleneceği esas ödevleri yerine getirmek hususunda anayı model olarak seçmesi salık verilir. Grup, her kız çocuğuna bir gün ana olabileceğini telkin eder. Bu yüzden grup içinde kız çocuğuna misafir gözüyle bakılır. Bir gün nasıl olsa evden ayrılacağına inanılır. Hâlbuki erkek çocuğu, “ocağı tüttüreceğinden” farklı bir statü ve role göre yetiştirilir”(Türkdoğan 1982:427).

Geleneksel kesimde çocukların dinsel alanlarda bilgili olmaları için aileler üzerlerine düşen görevleri yerine getirmekten geri kalmazlar. Kırsal kesim insanı her şeyden önce çocukların mutlaka dini eğitim alması gerektiğine inanır. Köylerimizde aileler dini eğitim konusunda gereğini yerine getirmezlerse toplum içinde yadırganırlar. Dinsel bir havanın hâkim olduğu bir ortamda büyüyen çocuk, o yönde kendisinden beklenen hal-hareketlerde bulunur. Ayrıca kız çocukları genel olarak erkek çocuklarından daha fazla dini eğitim alırlar.

Dini eğitim verilen yerlerde bu eğitimi veren kişilerin çocukların kişilik gelişimi üzerinde önemli derecede etkisi vardır. Bir medrese hocasından ders alan bir çocukla bir öğretmenden ders alan bir çocuğun düşünce yapısı aynı olmayabilir. Halkımız

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde çocuklarını okula göndermekte tereddüt etmiştir. Çünkü dini konularda geri kalınacağı endişesi onların çocukları okula göndermemelerine neden olmaktadır. Ama zamanla değişimler fikir değişikliği ile sonuçlanmıştır.

“Dini atitüt ve hislerde vukua gelen bu değişmeler; diğer sahalardaki düşünce ve hareket tarzları üzerinde de tesirlerini göstermiştir. Bunu bilhassa tahsil ve terbiyeye karşı bugün takınmış oldukları tavırda bariz bir şekilde müşahede etmek mümkündür. I. Dünya Savaşı'ndan önce, devlet mekteplerinde verilen terbiye ve tahsilin, dini hisleri zayıflatacağı bu itibarla zararlı olduğu zannedilirdi; bu telakki oldukça umumi idi. Ancak bu kanaate daima şehirlilerle bilhassa hükümet adamları ve memurlarla temasta bulunan eski zengin aileleri iştirak etmedikleri görölüyordu. I. Dünya Savaşından evvel bu köylerdeki mektepler (mahalle mektepleri gibi) hocaların elinde idi. Bu hocalardan birisinin büyük bir şöhreti vardı. Onun için diğer köylerdeki zengin ailelerinden bazıları çocuklarını bu mektebe gönderirlerdi”(Turhan 1969:113).

“Kazak göçmenler arasında dini yapının yansıdığı bir faktör de çocukları için tercih ettikleri mesleklerin dağılımında görülebilmektedir. Kız ve erkek çocuklarının hangi mesleği seçmelerini istediklerini sorduğumuzda, çokluk sıralamasına göre üçüncü grupta yer alan öğretmenlik, haricilik ve gazetecilikle birlikte ilahiyatçılığı tercih ettikleri cevabını vermişlerdir. Bulgaristanlılar arasında ise çocuklarının ilahiyatçı olmasını isteyen çıkmamıştır”(Özönder 1982:424).

“Ölen atalar, geleneksel Çin toplumunda oldukça önemlidir. Bir çocuk kendisine hayatı hediye etmiş olan anne babalarına karşı daima sorumludur. Anne babaları yaşlandığında, onları rahat ettirmeli, saygıda kusur etmemeleri, huzurlu bir şekilde hayatlarının son bölümlerini yaşamalarını sağlamaktır. Erkek çocuğun anne babasına karşı olan yükümlülükleri oldukça fazladır. Çocuğun görevi sadece anne baba hayattayken değil, onlar öldükten sonrada sürmektedir. Ebeveynin ölümlerinden sonra çocuk, doğum ve ölüm günlerinde mezarlarını ziyaret etmelidir. Eğer anne baba evlenmesi için oğullarına bir kız beğenirlerse, oğlanın itiraz hakkı yoktur, evlenmek zorundadır. Ölen kişilerin ruhlarına bu derce önem verilmesinin nedeni ruhların bugün,

geçmiş ve gelecek arasındaki sürekliliği sağladığı düşüncesidir”(Haviland 2008:654-655).

4.2.2. Sosyo-Kültürel Faktörler

“Memleketimizde çocuk yetiştirme devresi batı memleketlerine oranla daha uzundur. Batı kültüründe çocuk erken yaşta anne baba evini tek ettiği halde bizde gelenek ve göreneklerimiz özellikle ekonomik koşullarımızın kaçınılmaz bir sonucu olarak geç yaşlara kadar gençler baba evinde kalmaktadır. Dolayısıyla çocuk yetiştirme ve olgunluk devreleri birleşerek, olgunluk devresinin kendine özgü özellikleri ve sorunları daha farklı ve karmaşık şekilde ortaya çıkmaktadır”(Gökçe 1991:509).

“Çocuğun terbiye ve yetiştirilmesi geleneksel davranış kalıplarına göre yürütülür. Çocuğu hayata hazırlamada bu tür davranış kalıpları önemli rol oynar. Sosyalizasyon ve çocuk bakımı için esas görev anaya ve sonra ailenin diğer fertlerine aittir. Bilindiği gibi bütün dünyada çocuk terbiyesi ile ilgili olarak mükâfat, teşvik ve öğretim gibi bazı evrensel sosyalizasyon teknikleri doğu köyleri için de gözlenebilir. Wilbert (1977) kültürleşme (enculturation) süreci için üç boyutlu bir model geliştirmiştir. Bunlar sırası ile ustalık, öğretim, sosyalizasyon ve moral eğitimi, çocuğun yetişmesi ve hayata hazırlanmasında bu unsurlar bütün olarak not alırlar. Her kültür kendine has hayat tarzı ve dünya görüşüne uygun normlara göre çocuğu yetiştirir. Budist bilim adamları çocuğun sosyalizasyonu için dört değer unsurunun önemine işaret etmişlerdir. Bunlar namusluluk, lütufkarlık, kendini feda etme ve mesuliyet duygusudur. Bu standart kültür kalıpları çocukta milli benliğin gelişimi ve ilerlemesine de tayin edici faktörler olarak kabul edilir. Doğu köylerinde de buna benzer kültür kalıplarının çocuğa kazandırdığına tanık olmaktayız. Küçük yaşlarda çocuğu hayata hazırlaması mesuliyet kazanması ve yuvası için fedakarlıkta bulunması gibi diğer normları burada zikredilebilir. Keza, ailede büyüklere saygı, şefkat ve itaat duyguları çocuklarda hemen her yaşta beklenen davranış şekilleri arasındadır. Moral değerlerle ilgili olarak, çocukta mümkün mertebe fiziki ve sözlü tecavüzlerin bastırılması ana baba otoritesine saygı ve disiplinli bir hayat tarzı istenir. Bu tür kültür kalıplarında bir Tai ailesinde de kolaylıkla rastlayabiliriz”(Türkdoğan 1982:596-597).

Çocuklar sosyal çevrenin denetimi altında duygularını kontrol altına alabilmektedirler. Çocuğun denetim altında tutulması toplumdan topluma değişkenlik gösterir. Batı toplumlarında çocukların denetim altında tutulması sadece anne ve baba tarafından sağlanırken, geleneksel kesimde tüm yakın akraba grupları ve yakın çevre tarafından gerçekleştirilir.

“Japonlara erkek yaşantılarında itibaren, kendi kişisel arzularının ailece grup talepleri karşısında ikincil olması gerektiği bir sosyal ilişkiler ağının içine çekilirdi. Çocukluk döneminde “utanç” üzerine yapılan vurgu yetişkinin “yüz” için duyduğu endişede gelişir ve bireyler kendilerinin ve ailelerinin itibarını düşünmekten kaçınmak için sosyal konumlarının daima farkında olmalıdırlar. Ciddi bir itibar kaybı sadece savaşta şerefli bir ölüm veya intiharla giderilebilir”(Bock 2001:155).

“Tanzimat dönemine gelinceye kadar Osmanlılarda, ailenin eğitim görevlerine ilişkin görüşleri dini ve geleneksel bir nicelik taşıyordu. Bu görüşler dini, edebi, ahlaki birçok eserde ifade edilmiştir. II. Mahmut 1824 çocukların cahil kalmamaları için ferman hazırlamış ve fermanda ana babalardan çocukların okula gönderilmesini istemiştir. Çocuklarını ekonomik gerekçelerle çalıştıran ana babalara İslam dininin gereklerini işaret ederek çocuklarını okutmalarını ve cahil bırakmamalarını emretmiştir” (Akyüz 1991:439).

Ziya Paşa, “Çocukluk çağını insan hayatının en saf ve temiz dönemi sayar ve çocuklukta alınan eğitimin “taş üzerine yazılmış gibi” kalıcı olduğu bu nedenle ailesinin çocuğa iyi bir eğitim çevresi ve imkanları sağlaması gerektiğini söyler”(Akyüz 1991:440).

“Kızlar evlenmek için büyütülmektedir. Gerek yetiştirilmeleri, gerek ana babayla ilişkileri hep bu hedefin etrafında dönmektedir. Kızların evlilik öncesi iyi bir isim yapmalarına çok önem verilmektedir. Bu nedenle sıkı bir disiplin altında tutulmaktadırlar. Oğulların üzerinde otoritesi zayıflarken, kız çocuklarının durumlarında bir değişme olmamıştır. Aile içinde herkes kızlara karışabilir. Baba ve ağabey kız çocuk üzerinde en büyük etkiye sahiptirler. Onların bütün davranışlarını uzaktan izlerler, gerektiğinde nasihat eder, azarlarlar. Ana-kız ilişkisi daha sıkı ve daha içtenliklidir. Kız

çocuklar annelerinin dizi dibinde, onların eğitimi altında bulunurlar. Onlardan kadınlığın görevlerini öğrenirler. Kızlar üzerindeki baba disiplinin öteki yüzü de sevgi ve şefkattir. Babalar genellikle kızlarına düşkün olurlar. Yenimahalle’de “kız çocuk sevgisi başkadır” diye bir söz yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu düşkünlük Kaya dibi’nde de görülebilir. Yenimahalle ‘de son yıllarda kız çocuklarında üzerinde baskıya karşı tepki göstermeye başladıkları söylenmektedir. Kız çocuklarının daha fazla söz dinler oldukları, iş buyrulduğu zaman başkaldırdıkları, kafalarını dikine gitmeye çalıştıkları ileri sürülmekte; bunlar birazda kız çocukların çocukluğunun geçmekte olduğu okul eğitimine bağlanmaktadır. Gerçekte kız çocukları da çevrelerindeki toplumsal değişimin farkındadırlar. Onlarla ana-babaları arasındaki bu gerginlik, çocukların eski katılığını devam ettiren durumları karşısında, bir arayış ve zorlama içinde olmalarından ileri geliyor olmalıdır”(Güçbilmez 1972:215).

“Baba çocuğunu 7-8 yaşlarından itibaren yanına iş sahasına götürür. Bu yaşta çocuklar, mallar ve hayvanları otlatırlar. Çocuklar, genel olarak 7-8 yaşına kadar “oyun çocukları” olarak kabul edilir. Köylerimizde erkek çocukları çok küçük yaştan itibaren babaya faydalı olmaya başlar. (7. yaş) Kız ve erkek çocukları 10-12 yaştan itibaren ev halkı ile birlikte bostan kazma veya çapaya giderler.

“Türk geleneklerinde, köy çocuklarının terbiyesinde komşuların rolü büyüktür. Akraba ve komşu, yetişmekte olan çocuğun terbiyesiyle muhakkak ilgilenir. Komşu, gerekirse komşusunun çocuğunu baba gibi azarlar ve doğru yola sevk eder. Çocuk da komşu amcasını sayar ve onun her çeşit müdahalesine itiraz etmez; komşu gerekirse ona yeni şeylerde öğretir”(Erdentuğ 1977:51).

“Çocuklar buluşa erdikten sonra kız ve erkek çocukların odaları ayrılır. Çocuklar cinsiyet hakkında her şeyi bilmektedirler. Çünkü çocuklar ana ve babalarıyla aynı odada yatarlar. Çocukların ve hatta gençlerin ölüyü görmeleri men edilir”(Erdentuğ 1977:52).

“Göreneklere göre erkek çocuğun sünnet olması onun erkeklik çağına adım atması demektir. Dini bir vazife olarak da yapılan bir sünnet için çocuğu bedenen ve manen olgunlaştırdığı kabul edilir”(Erdentuğ 1972:37).

“Geleneksel toplumlarımızda ergenler çocuklardan çok faydalanır. Bundan ötürü çocuklar çok erken çağda büyükler arasında günlük işler içinde kaynaşır yuvarlanır ve pek erken de yaptıklarının önemini takdir etmeye başlarlar; çocuklar pek erken yaşta mali sıkıntıdan, kuraklığın getireceği kıtlıktan haberdardır”(Erdentuğ 1972:41).

Hasanoğlan köyünde Yasa'nın yaptığı çalışmada baba ve anaların çocukların eğitimi hakkındaki tutum ve davranışlarının genellikle köylü ana-baba davranışına benzediği; çocukların eğitimi konusunda babaların, analarında sorumluluk almasını istedikleri ve fakat anaların bu sorumluluğu almaya daha istekli olmalarıdır. Anlaşıldığına göre, çocuk eğitimine sorumluluğun büyük çoğunlukla anaya geçmesi gibi bir eğilim ortaya çıkmaktadır. Baba bu sorumluluktan bir dereceye kadar kurtulma davranışı ile şehir ailesindeki babanın özelliklerinden birini benimsemiş görünmektedir(Yasa 1969: 91).

“Köy içinde ortaya çıkan her önemli olayla çocuk ve gençler ister istemez ilgilenmek zorunda kalırlar. Bir ineğin doğuşunu, çeşitli havyan ve böceklerin nasıl çiftleştiklerini her zaman için görme fırsatındalar. Benzer biçimlerde bir evlenme olayının tüm aşamalarını; bir cenaze törenin ister istemez görmek, duymak ve paylaşmak zorunda kalırlar. Hasanoğlan henüz tamamıyla birincil bir topluluk özellik ve niteliğini yitirmemiş olduğu için herkes bu gibi sahnelerle sık sık karşılaşmaktadır. Bunlara ek olarak, her ne kadar köy, iş-güç yapısı bakımından büyük değişmelere uğranmış ise de halkın büyük çoğunluğu tarım zanaatının gerektirdiği beceri, alışkanlık, bilgi, sabır gibi özelliklere sahiptirler”(Yasa 1969:208).

Görüldüğü gibi çocuklar geleneksel kesimde hemen her şeyin doğrudan etkisi altında kalır. Kişilik yapıları ister istemez bu faktörlerin etkisiyle şekillenir. Bazı yörelerimizde çocukların yaptıkları büyülerce değerlendirilir. Emiroğlu'nun Ankara örneği ilginç bir örnektir.

“Çocuk oyunlarını büyüklerde ciddiye alır. Ankara köylerinde çocuklar hangi oyunu çok oynarlarsa o yıl o işin çok olacağı, çocuklar kuyu kazarsa bolluk olacağı, ev yaparlarsa yapının çoğalacağı inancı vardır”(Emiroğlu 2002:513).

4.2.3. Psikolojik Faktörler

“Geleneksel uygulamada, ana-babalar ve öğretmenler başarabildikleri oranda çocukları cahil bırakmaya çabalandı. Çocuklar hiçbir zaman, büyüklerini çıplak göremezlerdi. Çok küçük yaşlarda, ev düzeni el verdiğince, karşı cinsten olan kardeşlerini de çıplak görmeleri engellenirdi. Onlara cinsel organlara dokunmamaları ve hiçbir şey konuşmamaları söylenirdi. Cinsiyete yönelik her soru öfkeli bir sesle “konuşma, kes” yanıtını alırdı. Çocuklara leylekler tarafından getirildiği ya da çalıkların diplerinde eşilerek çıkarıldığı söylenirdi. Er ya da geç gerçekler yalan, yanlış başka çocuklar tarafından gizlice anlatılır; ama evdeki terbiye sonucu bu gerçeklere ‘pis şeyler’ gözüyle bakılırdı. Çocuklar anne ve babalarının birbirlerine karşı, kendi kendilerinden utanç duydukları iğrenç bir şekilde davrandıkları ve davranışlarını gizlemek için her türlü güçlüklerle katlandıkları sonucunu çıkarırlardı. Ayrıca kendilerine örnek ve yol gösterici olarak aldıkları kişiler tarafından sistemli olarak aldatıldıklarını da öğrenmişlerdi. Ana-babalarına, evliliğe ve karşı cinse tutumları; iyileştirilmesi mümkün olmayan bir şekilde zehirlenmişti. Geleneksel bir terbiye ile yetişen çok az erkek ya da kadın sekse ve evliliğe karşı olumlu şeyler duymaktaydı. Ana-babaları ve öğretmenleri tarafından onlara verilen eğitimde yalan ve dolan erdem olarak sunuluyor. Russell’a göre; çocuğun merak ettiği cinsel konulardaki soruların cevapsız bırakılması çocuğun bilime merakını da azaltır. Çocuklar merak ettikleri her şeyi sorarlar. Cevap alamayınca da cinsel konuları sormalarının günah olduğunu bildikleri için başka alandaki soruların sorulmasını da sakıncalı olarak görmeye başlarlar. Bu nedenle çocuk bilimsel merakını da yitirmiş olur(Russell 2003:42).

Çocukların psikolojik olarak her şeyden etkilendikleri gerçeği her zaman göz önündedir. Daha önce de değinmeye çalıştığımız gibi bir çocuğun babasının kim olduğunu bilmemesi onun için ciddi bir psikolojik sorun olabilir. Malinowski’nin verdiği Malezya örneği bu durumun bir sorun oluşturmadığını göstermektedir.

“Malezyalılar, insanların babaya sahip olduğunu bilmezler. Yine de Malezyalı babalar, en az çocuğunun kendisinden olduğunu bilen babalar kadar, çocuklarını severler. Malinowski’nin Trobriand Adaları üstüne yazdığı kitaplar babalık psikolojisini

aydınlığa çıkarmıştır. Aslında erkeğin çocuklarla ilgilenmesine yol açan birbirinden tümüyle farklı iki neden vardır: Ya çocuğun kendisinden olduğuna inandığı için ilgilenmektedir onunla ya da kendi karısının çocuğu olduğunu bildiği için. Dölün devamında, babanın payı bilinmeyen yerlerde bu güdülerden sadece ikincisi işler. Malinawski, Trobriand Adası sakinlerinin insanların bir babası bulunduğundan habersiz olduklarını kuşkulara yer bırakmayacak şekilde gün ışığına çıkarmıştır”(Russell 2003:18).

4.3. Gelişmiş (Modern) Toplumlarda Çocuğun Karakterinin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Modern toplumda anne ve babalar genellikle çalıştıkları için çocuklar daha çok kreşlerde ve benzeri ortamlarda büyür. İkel toplumda ve geleneksel toplumda gördüğümüz annenin çocuğa her zaman yakın olma zorunluluğu modern toplumda görülmez. Anne-baba sevgisinden mahrum olarak büyüyen çocuk kendisini yalnız hisseder. Aynı zamanda bu çocuklar bireysel hayata daha çabuk adapte olurlar ve kendi ayakları üzerinde durmakta daha başarılıdırlar.

“İnsanlar arasında özellikle göçebelik döneminde ve çalkantılı topluluklarda, babanın yardımı evlat için yaşamsal bir önem taşımaktaydı. Ne var ki çağdaş uygarlık geliştikçe devlet babanın rolünü üstlenmektedir. Emekçi sınıflarda babanın yaşamsal öneminin çok geçmeden sona ereceğini düşündüren yeterince neden bulunmaktadır. Eğer bu gerçekleşirse geleneksel ahlakın tümüyle çöküşünü bekleyebiliriz, zira annenin, çocuğunun babasını kesin olarak belirlenmesi için ortada bir neden kalmayacaktır. Annelerin ve çocukların sağlık sorunları ile ailenin küçük ya da büyük olmasının çocuğun kişiliği üzerinde yarattığı psikolojik etkenler, konunun sağlık cephesini oluşturur. Bir annenin çocuğuna yönelen duygularını anlamak oldukça kolaydır, çünkü en azından çocuk memeden kesilinceye kadar aralarında yakın bedensel bir bağ bulunmaktadır. Ama babanın çocukla olan ilişkisinin fizyolojik yanı dolaylı, varsayımlı ve çıkarımcıdır. Eğer kişi, babalık duygusunun erkeğin kendi çocuklarına yöneltmesi gerektiğine inanıyorsa durum en azından böyledir ”(Russell 2003:11).

Modern toplumda büyüyen çocuklar yerel-geleneksel toplumda büyüyen çocuklar kadar değerlerine sahip olmayı başaramazlar. Aborijin toplumunda çocukların renkli dünyalarını gözlemleyen yazar Bell bir Aborijin erkeğinin çocukları hakkında şunları dile getirmektedir:

“Yaşlarımız ilerledikçe ve kendi ailelerimiz genişleyip değiştikçe, çocuklarımızı paylaşmaya başladık. Ben yalnız bir anneydim, o da yalnız bir baba. İkimiz de çocuklarımızla birlikte kendi hayatlarımızı yaşıyorduk. Aramızdaki fark, onun ve oğullarının hayatı zengin seremonilerle ve ritüellerle doluyken, oğlumla benim yaşadığımız hayatın sade ve sessiz olmasıydı. Hem onlara imreniyordum hem kendimi bir şekilde küçük düşmüş hissediyordum. Onun oğulları olgunlaşma evreleri, kimlikleri kültürel ve sosyal ait olma çerçevesinde kendilerini kuşatan ilişkiler konusunda son derece bilinçliydi. Benim oğlumun ve kızımın dünyası ise kentliydi, parçalanmıştı ve kimlik ve aidiyete ilişkin manevi duygulardan çok uzaktı. Hepsi binlerce kilometre uzakta yaşayan akrabalarımızın birbirlerinden haberi bile yoktu neredeyse. Mowaljarlai ve çocuklarının yaşadıkları renkli hayatın törenlerinin anlam ve önemini kavrarırken, kendime bitmek tükenmek bilmeyen sorular soruyordum. İşte bu yıllarda hem önemli törensel olaylardaki anlam derinliğini hem de bu biyolojik değişmelere ve ‘görü’nün ortaya çıkmasına eşlik eden en ince işaretleri keşfettim. Aynı zamanda Erkek İşi ve Kadın İşi’nin ideolojik olarak değil, biyolojik olarak ayrılmış olduğunu, cinsiyete dayalı olarak sorumlulukların bölünmesinin her iki cinsi de özgür kıldığını ve böylece her ikisinin de birbirinin özerkliğine, otoritesine ve gücüne saygı duymasını sağladığını, hayatın her evresinin cinsiyete özgü, biyolojik kökenleri olan ve kendini sosyal davranışlarda belli eden yetenekler taşıdığını fark ettim”(Bell 2003:27).

“Genel kural olarak, bebeğini seven, sevmeyi, Tanrı’nın en büyük ödülü, mutluluk kaynağı sayan kültürler yanında; bebeğini istemeyen; dövüp seven, kendi haline bırakan, yabancıya satan, evlatlık veren, ‘saldım çayıra Allah kayıra’ diyen, hatta fazla saydıkları bebekleri öldürme (infanticide) geleneğini sürdüren toplumlar da var. Bu türden tutum ve davranışların çok erken yaşta oluşmaya başlayan çocuk kişiliği üzerindeki kalıcı izleri neler olabilir? En azından şundan emin olunabilir ki: Çocuk nasıl

yetiştirilmişse beğensin ya da beğenmesin, ileride kendi çocuklarına da öyle (kendi gibi) yetiştirme eğiliminde olmaktadır, olacaktır ”(Güvenç 1999:304).

4. 3. 1. Sosyo-Kültürel Faktörler

“Çocuk üzerindeki ana baba etkisini azaltan faktörler gün geçtikçe çoğalmaktadır. Oyun grupları, çocuk bahçeleri; okul, spor kulüpleri, kültür dernekleri, sinema, tiyatro, vb. çocuklar için çok cazip tesir faktörleri haline giriyorlar ve onları gittikçe artan bir şekilde çekiyorlar”(Çağatay 1991:115-116).

Modern toplumda çocuk hareketli bir sosyal ortamın içinde büyür. Küçük yaşlarda kreşler ve anaokuluyla başlayan bu sosyallik yetişkin bir birey oluncaya kadar devam eder. Çocuk bu hareketli ortam içinde birçok faktörün etkisi altında kalır. Her işini kendisi yapmak zorundadır. Yakınında anne-babası veya yakınları olmadığı için her zaman kendi başına bir şeylere başarma isteği onu hayata karşı dirençli bir konumda tutar.

“...Amerikan toplumunda çocuğun sorumluluğu ve bakımı devlet tarafından aileye verilmiştir. Aileler dışarıdan birisine yardım ediyor olsa bile yardım etme mecburiyeti yoktur. Çocuk reşit olduğunda ebeveynin çocuk üzerindeki, çocuğun da ebeveyni üzerindeki hukuki mecburiyeti ortadan kalkar. Aileler kendilerine düşen sorumlulukları yerine getirmekte zorlandıklarında, dışarıdan gelecek destek devletsiz toplumlardan büyük toplumlara oranla daha fazladır”(Haviland 2008:477).

“Avrupa’da çocuk ve çocuk eğitiminin gelişmesine özet olarak bakıldığında; batı Avrupa’da çocukluk özel bir dönem olarak görülmediği gibi çocuğun özel olarak yetiştirilme fikri de gelişmemiştir. Bebek ve çocuklar adeta birer küçük yetişkin gözüyle görülüyordu. Orta çağ sanatında 15. ve 16. yüzyılın sonlarında bazı tablolarla çocukların yetişkinlerle beraber çalışma, dinlenme ve spor etkinliklerinde bulunduğu kendi sosyal gruplarına uygun olarak, yetişkinler gibi giydirildiği, oyunların yetişkinlere özgü kurallara göre oynadıkları belirtilmektedir”(Onur 1991:216).

“Çocuk eğitiminde de son derece katı kurallar uygulanıyordu. Batı toplumunda çocuklar bugünkü konumlarının çok gerisinde bir düzeyde idiler. 17. yüzyıla kadar

çocukluk dönemi yaşamın ayrı bir bölümü olarak düşünülüyordu. Çok nadir olarak bazı düşünür ve eğitimciler 17. yüzyıldan itibaren çocuk ve eğitimi ile ilgili tutumlarda yavaş yavaş değişik görüşler belirtmeye başladılar” (Poyraz ve Dere, 2001:6).

“...Amerika’da bizler hemen bir program hazırlar, emzirme süresini fazla uzun tutmaz ve çocukların kendilerini beslemesini umarız. Hatta bir an önce kendi şişelerini ellerine almalarını zevkle izler ve çocuğumuza endüstrileşmemiş toplumlardaki kadar itina göstermeyiz. Amerika’da anneler 15 haftalık bebeklerine günün yüzde 20’sinde şefkat gösterebilir ve geri kalan yüzde 80’inde kendilerini işe verirler. Aynı zamanda çocuklara cesaret verecek kolektif bir sorumluluktan söz etmek mümkün değildir. Çocuklar ailenin refahını artıracak faaliyetlere katılmaz ve keyfi görev almaların dışında hiçbir sorumluluk almazlar”(Haviland vd. 2008:282).

Çocuk her şeyin kişisel çabalarla elde edildiği bir ortamda dünyaya gelince bu ortama ayak uydurmak zorundadır. Modern dünyada anne-babalar çocuklarına belli bir yaşa gelene kadar bakmak zorundadırlar. Çocuklar bu sürede ev ekonomisi için herhangi bir uğraşa girmezler. Yeterli eğitim ve diğer olanaklar çocukların küçük yaştan itibaren donanımlı bireyler olmalarını sağlar. Çocuklar belli bir yaştan sonra ailelerinden ayrı yaşarlar.

“Bilindiği gibi mektep, öğretim ve öğrenim meseleleri alabildiğine gelişiyor. Çocuklar, mekteplerde bugünün ve yarının hayati ihtiyaçları bakımından lüzumlu ve faydalı olan birçok ameli ve nazari bilgileri öğreniyor. Bunun yanı sıra, toplumda ve zihinlerde birçok gerekli şeyler yer kazanıyor. Bunların tamamı ekseriyetle çocukların mensup olduğu ailelerin yani ana babanın durumu, tutumu ve seviyesi bakımından tamamıyla yabancı şeylerdir. Bu suretle ana baba ve aile ocağı, çocukları terbiye eden, şahsiyeti itibariyle onu kalıplayan, ona örnek veren yegane kaynak olmak vazifesini göremez duruma geliyor. Bu da, diğer bir bakımdan aile kuruluşunun eski şekli ile sarsılmasını doğuran bir faktör olduğu gibi, aynı zamanda umumi hayatı gelişim bakımından zaruri bir hal alıyor”(Çağatay 1991:95).

“Batılı bir çocuk doğumdan itibaren, sessiz ve titiz bir şekilde, kendilik ve bireysellik duygusuyla yetiştirilir ve bunu benimsemiş bir kültürün içinde büyür. Bu

süreç onun ayrılık deneyimiyle başlar. Çocuk rahimden ayrıldığında, giysiler, beşik, sessizlik kavramı ve ayrı bir yatak odasıyla fiziksel olarak annesinden ve diğer bütün insanlardan da ayrılmış olur. Bu arada yavaş yavaş kontrol etmeyi ve egemen olmayı öğreneceği doğal dünyadan da ayrılmıştır. Hastanede doğarak, taşıtlarda yolculuk yaparak, bebek arabasına konarak bir iç boşluktan diğerine taşınır.

Batı kültüründe ilk bebek genellikle sevinç verici bir olaydır; ancak yeni anne olacak kişi için bu, sessizce ve cesaretle katlanılması gereken, yalnız, korkutucu ve yorucu bir deneyimdir. Anne genellikle küçük bebekle en çok ilgilenen kişidir, çünkü baba zamanını çalışarak geçirmek zorundadır. Çiçeği burnunda anne, bir hafta boyunca diğer bazı yetişkinlerden yardım aldıktan sonra kendi başının çaresine bakmak zorunda kalır. Tıpkı doğum öncesinde yaptığı gibi, doğumdan sonra da bebeğe evcil bir ortam sağlamanın yanı sıra, bebeğin bütün gereksinimlerini karşılamak da onun sorumluluğudur. Anne bunu evinin sınırları içinde yapar. Elbette onları ziyarete gelenler olacaktır, ancak anne zamanının büyük çoğunluğunu bebeğiyle baş başa geçirir. Fiziksel bazı yapılar ve yeni anne olmanın gereklilikleri nedeniyle komşularından, toplumdan ve dünyadan ayrı düşen kadın, kendini soyutlanmış ve bunalmış hissedebilir. Genellikle çevresinde pervane olan geniş bir ailesi, kardeşleri, kadın dostları ya da kendisinin yerini alabilecek bakıcılar yoktur. Diğerlerinin yoğun programına uyum sağlayabilmek için her şeyi kendisinin ayarlaması gerekir. Uykusuz geçirdiği geceler, dünyayla iletişiminin kopması, kendisinin ve bebeğin sağlığından ve iyiliğinden tek başına sorumlu olması anneyi yorar ve onun dayanma sınırlarını zorlar”(Bell 2003:70).

Modern toplumda çocuğun karakterinin gelişiminde çevresel etkenlerin etkisi, yerel-geleneksel toplumdaki etkenlere benzemez. Modern toplumda çocuklar devamlı bir mücadelenin bulunduğu bir ortamda büyürler. Her zaman kişisel beceriler ön plana çıkarılmaya çalışılır. Oysa yerel-geleneksel toplumda daha çok yardımlaşma esastır. Yapılan bir şeyin tüm gruba yararlı olması göz önüne alınır. Bunun temel nedeni toplumların sahip oldukları kültürlerdir.

“Amerikalı çocuklar, özellikle erkekler, ‘sürekli olarak bağımsızlığa, faaliyete ve inisiyatifte doğru itilirler”(Bock 2001:166).

4. 3. 2. Psikolojik Faktörler

Refah seviyesi üst düzeyde olan gelişmiş toplumlarda çocuklar ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Bunun en bilinen temel nedeni anne-babaların çocuklarıyla yakından ilgilenememeleridir. Kişisel olarak farklı özellikler eğitimle kazanılırken ortaya çıkan psikolojik zararların giderilmesinde büyük güçlüklerin olduğu bilinen bir gerçektir.

“Her yıl yaklaşık bir milyon çocuk Amerika’da anne ve babalarının boşandıklarını gözlemlemektedir. Eşler boşanma ile ilgili kendi sorunlarıyla meşgul olduklarından çocuklarını böyle bir duruma hazırlayamamaktadırlar. Bu durumun çocuklar üzerinde yaratacağı olumsuz etkileri bilseler de bu tür bir hazırlığa vakit kalmamaktadır. Boşanma gerçekleştiğinde çocuklar kendilerini güvensiz ve karmaşık duygular içinde bulmaktadırlar. Birçoğu ailelerinin tekrar birleşeceğine inanmakta böylece bir çözüm bulup kendini aldatmakta, diğer bir grup ise çatışmayı çözümlenmek amacıyla ebeveynlerinden birinin yanında kalmayı tercih etmekte, diğerini reddetmektedir.

Sosyolog Judith Wallerstein 131 Amerikalı çocuğu aileleri boşandıktan sonra gözlemlemiş ve bazı sonuçlar elde etmiştir. Boşandıktan beş yıl sonra çocukların üçte biri depresyon, okula uyum sağlamada ve arkadaş edinmede zorluklarla karşılaşmışlardır. On yıl sonra ‘uyuma etkisi’ (Sleeper Effect) denilen bir durum ortaya çıkmıştır. Bu durum genelde uyum sorunlarının daha sonra çıkması şeklinde açıklanmaktadır. Buna göre evlenme çağına gelen kızların yaklaşık üçte ikisi anne ve babamın yaptıkları hatayı bende yapmayayım, yanlış bir kimse ile evlenmeyeyim korkularını yaşamışlardır.

Orta yaştaki eşlerin boşanması, erişkin çocuklar için düzenlerini bozan bir deneyim olabilmektedir. Bir araştırmacı, ailesi boşanan 50 üniversite öğrencisiyle (18-26 yaş arası) yaptığı görüşmelerde, bu durumdaki çocukların alaycı ve akıllarının ölüm ve hastalık gibi düşüncelerle meşgul olduğunu saptamıştır.

Genelde çocukların boşanma sonucunda kendilerine destek olacak bir büyük bulduklarında, onunla duygularını paylaşıp, ondan yardım gördüklerinde bu tür durumları daha iyi atlatabilecekleri saptanmıştır”(Özkalp 2001:161).

“Çağdaş dünyada babalar kendi çocuklarına vakit ayıramayacak kadar çok çalışır. Sabahları işe gitme telaşı içinde onlarla konuşmaya vakit bulamaz, akşamları eve geldiklerinde ise çocuklar yatmış (ya da yatırılmış) olur. Çocukların babalarına ‘hafta sonlarında eve gelen adam’ olarak tanıdıklarını anlatan öyküler vardır. Çocukların bakımı gibi çok önemli bir konuda babanın payı pek azdır, aslında bu görevi eğitim kurumları ve anne yüklenmiştir. Gerçekte, çocuklarına çok az zaman ayırmasına rağmen baba onlara karşı çok büyük sevgi besler. Her pazar Londra’nın herhangi bir yoksul bölümünde, çocuklarıyla beraber olma fırsatını yakalamış bir dolu babayla çocuğunu görebilirsiniz. Bu durum baba ne anlam verirse versin, çocuk için hiçbir ciddi önemi olmayan salt bir oyun ilişkisidir. Üst ve meslek sahibi sınıflarda görerek, çocukların küçükken dadılara bırakılması, büyüünce de bir yatılı okula gönderilmesiydi. Anneler dadının, babalarsa okulun seçimini yapar, böylece çocukları üzerindeki egemenlik duygularını korurlardı. Ne var ki ana-çocuk arasındaki içten yakınlık emekçi sınıflarda, hali vakti yerinde sınıflara oranla daha fazlaydı. Baba tatil günlerinde çocuklarıyla oyun oynar, fakat gerçek eğitimiyle bir emekçi babadan daha fazla ilgilenmez. Elbette ekonomik sorumluluğu ve eğitimi nerede yapacağına ilişkin seçme yetkisi vardır, ama çocuklarla olan kişisel ilişkisi genellikle pek gelişkin değildir”(Russell, 2003:135-136).

Modern toplumlarda anne-baba çocuklarla pek zaman geçirmediği için bir birine karşı yabancılaşırlar. Yukarıda verilen alıntıda olduğu gibi anne-babayla çocuklar arasında ciddi iletişim sorunları yaşanmaktadır.

Belki de kültürün çocuk yetiştirme üzerindeki en çarpıcı örneğini Geoffrey Goner’ in yaptığı araştırmayı verebiliriz.

“2. Dünya Savaşının en ateşli günlerinde Geoffrey Goner, ‘Japonya’da ki bir Japon ailesinin, ziyaretçileri büyüleyen nezaketi ve inceliğiyle, yine Japonların savaşta ezici çoğunluğa hakim şiddet ve acımasızlığı arasında bir karşılaştırma’ nın altında yatan nedenleri belirleme çabası içine girdi. Freud’un etkisi altında bulunan Goner, şiddetli ve

tehdit edici bir unsur olarak gördüğü Japonların tuvalet kültürünü inceledi. Sonuçta Japon çocuklarının yeterli zeka düzeyine ve kas gelişimine sahip olmadan tuvaletlerini kontrol etmeye zorlanmaları yüzünden bastırılmış bir hiddet ve öfkeyle büyüdüklarini ortaya koydu. İşte yetişkin olarak Japonlar, bu öfkelerini bir şiddet ve vahşet olarak savaşlara yansıtmaktadırlar”(Haviland 2008:291).

Modern toplum çocukların eğitim vb. olanaklardan yararlanmaları için ebeveynlerinden ayrılmalarını öngörür. Çocuklar böylece kendilerini denetim altından kurtarmış olurlar.

“Çocuk üniversite eğilimi için ebeveynlerden koparak, ayrı bir şehre gitmek; tahsilini tamamlayınca da başka bir şekilde iş bulmak zorunda kalmaktadır. Zaten ‘Sosyal Refah Devleti’ çocukların gözünde ailenin verdiklerini idari ve kanuni olarak dağıtmak zorunda olan bir kurum halini almıştır. Ebeveynler, yaşlılıklarında yetiştirdikleri çocuklarına değil de devletin sosyal teminatına sığınmaktadırlar. Bu gerçek, belki de çocuklarının gençliğe adımını attıkları çağda onları yalnız başlarına kendi kanatlarıyla uçmaya terk eden bir zihniyetin de gelişmesine yol açacaktır”(Öke, 1991:397).

5. BÖLÜM

ALANA İLİŞKİN BULGULAR

Sivas Gümüşdere Beldesi (Adız Köyü)'n de 21 i kız 29 u erkek olmak üzere toplam 50 ilköğretim öğrencisi ile yaptığımız anket çalışmalarının sonuçlarıdır.

Anketimize katılan çocukların ileride yapmak istedikleri meslekler, örnek aldıkları bireyler, kendilerini aileleri içerisinde önemli hissedip-hissetmemeleri, sözel-fiziksel açıdan şiddete maruz kalıp kalmadıkları gibi durumlar saptanmaya çalışılmıştır.

Çocukların, kendilerine olan güvenleri, sevgi ve hoşgörü ortamında büyümeleri, yeterli-dengeli beslenmeleri, haklarının korunması vb. konulardır. Bu konular çocuk hakları bildirgesinin çerçevesinde belirlenmiştir.

Bu konular kişilik gelişimlerinin en önemli kısımlarını oluşturmaktadırlar. Özellikle de 7 ile 14 yaş arası ilköğretim ve ortaokula devam eden öğrencilerin üzerinde durulmuş ve ailelerinden ve sosyal çevrelerinden gördükleri tüm davranış kalıpları sorgulanmaya çalışılmıştır.

5.1. Çocuklara Uygulanan Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Tablo 1. Kız Çocukları Meslek Seçimleri

Cevaplar	Sayı	%
Öğretmen	14	66,6
Doktor	4	19
Diğer(Hemşire, polis)	3	14,2
Toplam	21	100

Tablo 2. Erkek Çocukları Meslek Seçimleri

Cevaplar	Sayı	%
Öğretmen	4	13,7
Doktor	6	20,6
Polis/asker	10	34,4
Diğer(sanatçı, astronot)	9	31
Toplam	29	100

Tablo 3. Tüm Çocuklar Meslek Seçimleri

Cevaplar	Sayı	%
Öğretmen	18	36
Doktor	10	20
Polis	11	22
Diğer	11	22
Toplam	50	100

Kız çocuklarının % 66,6' sı öğretmen, %19'u doktor, %14,2' si diğer meslek gruplarında olmak istediklerini belirtmişlerdir.

Erkek çocukları ise %34,4 ü polis/ asker gibi meslek grubunu isterlerken, % 13,7 si öğretmen, %20. 6'sı ise doktor, kalan %31' i diğer meslek gruplarını söylemişlerdir.

Toplam da görüşülen 50 çocuk grubumuzda % 36'sı öğretmen, % 20 doktor ve %22's i polis olmak istediklerini belirtmişlerdir. Kalan % 22' i ise diğer meslek gruplarına cevap vermişlerdir.

Köyde büyüyen çocukların büyük kısmı çevrelerindeki meslek grupları ile ilgilenmektedirler. Köyde bir okul bir de sağlık ocağı bulunmaktadır. Okulda

öğretmenleri sık sık görmeleri ya da sağlık ocağına gittiklerinde sürekli doktor ile karşılaşmalarından dolayı diğer meslek gruplarına olacak eğilimlerinin önüne geçmiştir. Farklı meslek grupları ile tanışmayan bu çocukların cevaplarını da bu genel çerçeve belirlemiştir. Etraflarında en sık gördükleri meslek gruplarına yönelimleri artmıştır.

Tablo 4. Sözel ve Fiziksel Şiddete Uğrayan Kız Çocuklar

Cevaplar	Sayı	%
Uyarı	4	19,04
Sözel şiddet	13	61,90
Fiziksel şiddet	4	19,04
Toplam	21	100

Tablo 5. Sözel ve Fiziksel Şiddete Uğrayan Erkek Çocuklar

Cevaplar	Sayı	%
Uyarı	1	3,44
Sözel şiddet	22	75,86
Fiziksel şiddet	6	20,68
Toplam	29	100

Tablo 6.Sözel ve Fiziksel Şiddete Uğrayan Tüm Çocuklar

Cevaplar	Sayı	%
Uyarı	5	10
Sözel şiddet	37	74
Fiziksel şiddet	8	16
Toplam	50	100

“Sözel ve Fiziksel Şiddete” Uğrama başlığı altındaki sorularda kastedilen azar ve dayaktır

Sözel şiddet gördüğünü ifade eden kız çocukların oranı % 61.9, fiziksel şiddete uğradığını söyleyen kız çocukları %19 tir.

Erkek çocukların sözel şiddete maruz kaldıklarını söyledikleri oranlar % 75,86 iken fiziksel şiddet gördüğünü söyleyen çocukların oranı %20,68 olarak saptanmıştır.

Genel toplamda ise tüm çocukların ebeveynleri ile çocukların aralarında herhangi bir olumsuz durum yaşamaları karşısında sözel şiddete maruz kalan çocukların oranı %74, fiziksel şiddete maruz %16 dir.

Bu durum bize iki sonuç çıkarmaktadır. 1. Sonuç; cinsiyet ayrımı olmaksızın şiddete maruz kalan çocukların varlığıdır. Diğer bir sonuç ise; ebeveynlere ‘çocuklarınıza şiddet uygular mısınız’ sorusuna ‘uygularım’ cevabını verenlerin çocukların cevaplarına oranla daha yüksek olmasıdır. Bu da aile içi şiddetin çocuklar tarafından gizlenmeye çalışıldığını göstermektedir. Gerek ailelerinden gelebilecek tepkilerden gerekse sosyal çevrelerinden gelebilecek tepkilerden kaynaklı olarak şiddet gördükleri gerçeğini saklamaya çalışmalarıdır.

Tablo 7. Kız Çocuklarında Fikirlerine Danışılması

Cevaplar	Sayı	%
Alırlar	15	71.42
Almazlar	3	14.29
Bazı konularda alırlar	3	14.29
Toplam	21	100

Tablo 8. Erkek Çocuklarında Fikirlerine Danışılması

Cevaplar	Sayı	%
Alırlar	23	79.31
Almazlar	4	13.79
Bazı konularda alırlar	2	6.90
Toplam	29	100

Tablo 9. Kız-Erkek Çocukların Toplam Tablosu

Cevaplar	Sayı	%
Alırlar	38	76
Almazlar	7	14
Bazı konularda alırlar	5	10
Toplam	50	100

Çocukların kendilerini ailede önemli hissetmeleri, aile içi ortak kararlarda fikirlerinin alınması durumu sorgulandığında, ebeveynlerin aileyi ilgilendiren konularda kendilerinin fikirlerine danışma oranları %76, bazen fikrimi alırlar ya da hiç almazlar cevabı verenlerin oranı ise %24 tür. Aile içi herhangi bir durumda ‘sen ne düşünürsün?’, ‘sence ne yapmalıyız?’ gibi çocuğa kendini ‘bu evin bireyisin ve senin fikirlerin bizim için önemli’ mesajı verilmesi çocuğun duygusal olarak gelişimine katkı sağlayabilir. Bu durumlarda çocuklar ‘evimde söz sahibiyim, fikirlerim önemseniyor’ diye düşünecektir.

Tablo 10. Tüm Çocukların Örnek Aldığı Kişiler

Cevaplar	Sayı	%
Ebeveynler	19	38
Akrabalar	13	26
Öğretmenler	7	14
Toplam	50	100

Çocukların hayatlarında davranışlarını örnek aldıklarını ifade ettikleri yaşça büyük grupların sadece ebeveyn olarak cevaplayanlar %38, kardeşler ve yakın akrabaların %26, öğretmenler %14 olarak saptanmıştır. Küçük yaştan itibaren şekillenmeye başlayan kişilik özelliklerimiz çevremizde en fazla zaman geçirdiğimiz gruptaki insanların davranışlarını gözlemleyerek ve taklit etmeye çalışarak oluşmaya başlar. Özellikle de aile davranışları taklit etme ve devam ettirerek kazanılan davranışlar toplamı olarak ilk kurumdur.

Tablo 11. Çocukların Kendilerini Aile İçinde Değerli Hissedip-Hissetmeleri

Cevaplar	Sayı	%
Değerli	38	76
Bazen Değersiz	6	12
Değersiz	6	12
Toplam	50	100

Çocuklar ile olan iletişimlerinde, sevgi göstermek, ilgili davranmak ve onların hareketlerini destekleyici davranışlarda bulunmak, takdir etmek gibi eylemler, çocuklarda ‘ben değerliyim, ailem beni önemsiyor’ duygusunu perçinler. Perçinlenen bu duyuyla birlikte ebeveynlerine ve kendilerine olan güven duyguları da gelişir. Ancak ilgisiz bırakılan, takdir edilmeyen çocuk ‘sevilmiyorum, önemsenmiyorum’, gibi duygulara kapılabilmektedirler. Görüşme yaptığımız çocukların % 24’ü kendilerinin ‘sevilmediğini, ailelerin onları önemsemediklerini’ düşündükleri ifade etmişlerdir.

Tablo 12. Aile İçinde ocuklar İle Daha ok İlgilenen Ebeveyn

Cevaplar	Sayı	%
Anne	41	82
Baba	6	12
Her iki ebeveyn	3	6
Toplam	50	100

Ebeveynlerden annelerinin kendileriyle daha çok ilgilendiklerini soyleyen çocukların oranı %82, babanın kendileriyle ilgilendiğini soyleyenler %12, her iki ebeveyninde kendileriyle ilgilendiklerini soyleyenler %6 dır. Ailede annenin davranışları çocuklar üzerindeki etkileri neyse babanın da etkileri aynı öneme sahiptir. Bu yüzden çocuklarla geçirilen kaliteli zamanlar her iki ebeveyn içinde önemli olmalıdır. Sadece annenin/sadece babanın İlgisiyle değil de, her iki ebeveynin ortak bir ilgilenme biçimiyle büyüyen çocuklar duygusal açıdan daha doygun olarak yetişeceklerdir. Her iki ebeveynin ilgileri kendilerini daha güvende, daha mutlu hissettirecektir.

Tablo 13. Aile İçinde En çok zldkleri Tartışma Olayları

Cevaplar	Sayı	%
Kendisi-ebeveyn	25	50
Anne-baba	17	34
Toplam	50	100

Çocukların en çok korktukları ve meydana gelmesi durumunda üzüldüklerini ifade ettikleri durumlar ise; Ebeveyn tartışmaları %34, kendisi ve ebeveynler arasında ki tartışma ya da şiddet olaylarından etkilendiklerini ifade etme oranları ise %50 dir.

Tablo 14. İstedikleri Anne-Baba Davranış Modelleri

Cevaplar	Sayı	%
Hoşgörülü/anlayışlı	42	84
Koruyucu	8	16
Toplam	50	100

Çocukların ideal anne baba fikirleri olarak nitelediğimiz ya da ebeveynlerinizin size nasıl davranmalarını isterdiniz sorularına verdikleri cevaplar ise ' hoşgörülü/ anlayışlı' ya da 'koruyucu' olarak sınırlandırdık. Bu sınıflandırmada şiddetten uzak davranışlar sergilenmesini ve ebeveynlerin çocuklarına karşı hoşgörülü olmalarının kendileri için daha önemli olduğu vurgulayan çocukların oranı %84 iken, ebeveynlerinin hoşgörüden çok koruyucu olmalarını isteyen çocukların oranı %16'dır.

5.2. Ebeveynlere Uygulanan Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Anketlerimizin diğer kısmını oluşturan grup ebeveynlerdi. Gümüşdere (Adız köyü) de 40 anne 40 baba olmak üzere toplamda 80 ebeveyn ile anket çalışması yaptık. Çocuklarına şiddet uygulayıp uygulamadıkları, çocukları ile ilgili kararların nasıl alındığı, hani faktörlerin çocuklarını yetiştirirlerken onlar için önemli olup olmadığını sorguladık.

Tablo 15. Çocuğunuza Şiddet Uyguladınız mı?(Anne)

Cevaplar	Sayı	%
Uyarı	10	25
Sözel şiddet	12	30
Fiziksel şiddet	18	45
Toplam	40	100

Ebeveynlerden annelerin çocuklarına sözel şiddet uyguladıklarını söyleyenlerin oranı % 27,5, fiziksel şiddet ise % 6 olarak saptanmıştır.

Tablo 16. Çocuğunuza Şiddet Uyguladınız mı?(Baba)

Cevaplar	Sayı	%
Uyarı	10	25
Sözel şiddet	12	30
Fiziksel şiddet	18	45
Toplam	40	100

Babaların sözel şiddete maruz bırakma oranları %30, fiziksel şiddete başvurma oranları % 45 tir. Sadece uyarırım şiddete karşı olduğunu söyleyen babaların oranı % 10, annelerin ise % 12.5 tir.

Tablo 17. Çocuklarda Cinsiyet Fark Eder mi (Anne)?

Cevaplar	Sayı	%
Eder	3	7.5
Etmez	37	92.5
Toplam	40	100

Ebeveynlere sorulan diğer önemli sorumuz çocuklarınızın kız ya da erkek olmaları sizin için fark yaratır mı sorusudur. Cinsiyet ayrımı gözetmem diyen annelerin oranı 92.5, fark eder diyen annelerin oranı % 7.5 tir.

Tablo 18. Çocukta Cinsiyet Fark Eder mi(Baba)?

Cevaplar	Sayı	%
Eder	2	5
Etmez	38	95
Toplam	40	100

Tablo 19. İlk Çocuğunuzun Cinsiyeti Ne Olsun İsterdiniz(Anne)?

Cevaplar	Sayı	%
Kız	11	27.5
Erkek	10	25
Fark etmez	19	52.5
Toplam	40	100

Tablo 20. İlk Çocuk Cinsiyeti Ne Olsun İsterdiniz(Baba)?

Cevaplar	Sayı	%
Kız	5	12.5
Erkek	14	35
Fark etmez	21	52.5
Toplam	40	100

İlk çocuğunuzun kız mı erkek mi olsun isterdiniz sorusunun cevabı ise kız olsun isterdim diyen baba oranı %12.5, erkek olsun isterdim diyen baba oranı %35 tir. Fark etmediğini söyleyen baba oranı ise %52,5 e düşmüştür.

Tablo 21. Çocuklar Kaç Yaşından İtibaren Çalışmalıdır (Anne)?

Cevaplar	Sayı	%
9 yaş ve sonrası	28	70
15 yaş ve sonrası	8	20
18 yaş ve sonrası	4	10
Toplam	40	100

Tablo 22.Çocuğunuz Kaç Yaşından İtibaren Çalışmalıdır(Baba)?

Cevaplar	Sayı	%
9 yaş ve sonrası	6	15
15 yaş ve sonrası	19	47.5
18 yaş ve sonrası	15	37.5
Toplam	40	100

Çocukların küçük yaşlarda çalışıp çalışmaması konusunda düşüncelerini sorguladığımız ebeveynlerin çocuklar 9 yaş ve sonrasında çalışmaya başlamalı diyen annelerin oranı % 70, 15 yaş sonrası çalışmalı diyenler %20 ve 18 yaşından sonra çalışması gerektiğini düşüneneler %10 dur. Babalarda ise 9 yaş ve sonrası oranı %15, 15 yaş sonrası %47.5, 18 yaş ve sonrası için %37.5 tir.

7 ile 14 yaşları arasındaki çocuk çalışıp çalışmaması gerektiğini yahut ev ekonomisine bir şekilde dahil olması gerektiğini düşünmez. Bu onların aileleri tarafından öğretilen ve beklenen davranıştır. Bu durumda o toplulukta çocuklara öğretilen ve onlardan beklenen başka bir düşünce biçimidir.

Tablo 23. Çocukluğunuzda Şiddet ve Baskıya Maruz Kaldınız mı(Anne)?

Cevaplar	Sayı	%
Şiddet gördüm	36	90
Şiddet görmedim	4	10
Toplam	40	100

Ebeveynlerin kendi çocukluk dönemlerinde aile içinde baskı görüp görmedikleri de sorgulanmış kendi büyüklerinden şiddete ve baskıya maruz bırakıldıklarını ifade eden annelerin oranı %90, baskıya maruz kalmadığını ifade eden annelerin oranı %10 dur.

Tablo 24. Çocukluğunuzda Şiddet ve Baskıya Maruz Kaldınız mı(Baba)?

Cevaplar	Sayı	%
Şiddet gördüm	38	95
Şiddet görmedim	2	5
Toplam	40	100

Babaların ise %95' i gördüklerini, maruz kalmayanların oranı ise %5 olarak görülmüştür.

Tablo 25. Çocukla İlgili Kararları Kimler İle Birlikte Alırsınız(Anne)?

Cevaplar	Sayı	%
Ebeveynler birlikte	18	45
Aile büyükleri ile (kayınvalide-kayınpeder)	22	55
Tek başıma	-	-
Toplam	40	100

Ebeveynlere yöneltilen diğer bir sorumuz ise çocuklarınız ile ilgili önemli bir karar verme durumunda her iki ebeveynin birlikte mi karar verdiği yoksa ebeveynlerin tek başlarına mı karar aldıklarını sorguladık. Çocuklar ile ilgili kararları birlikte aldıklarını ifade eden annelerin oranı %45, aile büyükleri ile karar alınır diyen annelerin oranı %55 tir. Ancak tek başıma karar alırım diyen anne cevabı verilmemiştir.

Tablo 26. Çocuklar İle İlgili Kararları Kimler İle Birlikte Alırsınız(Baba)?

Cevaplar	Sayı	%
Ebeveynler birlikte	18	45
Aile büyükleri ile (kayınvalide- kayınpeder)	8	20
Tek başıma	14	35
Toplam	40	100

Babalarda ise çocuklar ile ilgili kararları alırken anne ile birlikte alırız diyenlerin oranı %45, aile büyüklerine danışırım diyen %20'si tek başıma karar alırım diyen babaların oranı %35 tir. Çocuklar yetiştirilirken sadece ebeveynlerinin değil diğer akrabaların ve sosyal çevrenin de etkisi altında kalmaktadırlar. Aileler çocuklarıyla ilgili bir karar alırken tek başlarına değildirler. Kararlara diğer aile büyüklerinin de dahil olduğu söylenebilir.

Tablo 27. Çocuklarınız Hakkında Daha Önemli Gördüğünüz Konu (Anne)

Cevaplar	Sayı	%
Sağlık/beslenme	37	92.5
Terbiyeli/saygılı	3	7.5
Toplam	40	100

Annelerin ise ‘sağlıklı olmalarını’ önemseyenlerin oranı %92.5, ‘terbiyeli olmaları’ diyen annelerin oranı %7.5 tir.

Tablo 28. Çocuklarınız Hakkında Daha Önemli Gördüğünüz Konu(Baba)

Cevaplar	Sayı	%
Sağlık/beslenme	9	22.5
Terbiyeli/saygılı	31	77.5
Toplam	40	100

Genel toplama bakıldığında çocukların beslenme ve sağlık konularında annenin, terbiye konularında da babanın etkin rol oynadığı ve babalar için çocukları hakkında akıllarına gelen konunun ‘terbiyeli çocuk’ fikri olduğu açıktır. Bu durum ataerkil çoğu ailede olduğu üzere baba ailenin otoriter kısmı, anne ise çocuğun fizyolojik ihtiyaçlarının tamamlanmasında ki etkin kişi olduğunu göstermektedir.

6. BÖLÜM

SİVAS GÜMÜŞDERE BELDESİ (ADIZ KÖYÜ) İLE İLGİLİ BASINDAKİ HABERLER

Araştırma konumuzun ana objesi köyde yaşayan çocuklar olduğu ve basın özetleri olarak verdiğimiz olaylardan etkilenebilecekleri dikkate alınarak aşağıda kimi basın özetleri verilmiştir.

A) Belde de son yıllar da yaşanan ve ölümle sonuçlanan olaylar da onları derinden etkilemiştir. Yaşanan bu kavgalar hem beldenin insanlarının birbirleriyle olan ilişkilerini zedelemiş hem de çocuklar üzerinde iz bırakmıştır.

B) 23 Eylül 2007 yılında Gümüşdere beldesinin Karşıyaka mahallesinde aralarında önceden husumet bulunan iki ailenin arasında bilinmeyen bir nedenle köy meydanında silahlı kavga çıkmıştır. Olay sırasında 51 yaşındaki S. K. ile 18 yaşındaki oğlu D. K. sırtlarından silahla vurularak öldürülmüşlerdir. Daha sonrasında ise S. K.'ın büyük oğlu E. K. ruhsatsız tabancasıyla G. ailesinin evini gitmiş ve açtığı rast gele ateş sonucunda K. G.'yi ve 2 aylık hamile H. G.' yi yaralamıştır. Evden silahla karşılık verilen E. K.' da bacağında yaralanmıştır.

C) Bu olayın ise 19 Ocak 2007 tarihinde başka bir silahlı kavganın devamı niteliğinde olduğu düşünülmektedir. Bu olayda ise 18 yaşında ki M. G. ile 51 yaşındaki babası İ. G.'in C. K. isimli şahıs tarafından vurularak öldürülmesi ile sonuçlanmıştır. G. ile G. ailesinin akraba oldukları belirtilmiştir(<http://www.hurriyet.com.tr>).

D) Diğer bir örnek olay ise şu şekilde basına yansımıştır: 56 oy ile seçimi kazanan MHP' li M. G. ile 502 oy ile seçimi kaybeden AKP'li M. S.' nın akrabaları arasında çıkan kavgada D. Y. ve İ. K. hayatını kaybetmiş, A. D., C. K., F. S. ile A. U. yaralanmıştır. Cenazelerin morga kaldırıldığı sırada da hastanede gerginlik devam etmiş ve kavgalar yaşanmıştır. Gümüşdere de yaşanan olayların ilk olmadığı ve önceki olaylarda da çok sayıda kişinin öldüğü ve yaralandığı belirtilmiştir(<http://www.haberturk.com>).

E) 5 Şubat 2010 tarihinde Gümüşdere de ikamet ettiği öğrenilen D. D. zamanın Sivas Belediye Başkanı Doğan Ürgüp' ün de katıldığı bir cenaze töreni

sirasında D. D. hasmına kurşun yağdırdı. Cenaze törenine katılan A. P.(51) geçmişte husumet yaşadığı D. D.(61) tarafından silahlı saldırıya uğradı. Ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılan A. P. hastanede hayatını kaybetti (<http://www.sivaslilar.net>).

31 mart 2011 tarihinde yaşanan başka bir olay da şu şekilde yaşanmıştır: 28 mart tarihinde öğle teneffüsü tarafından 13 yaşında ki A. K. eniştesi M.A.G.. (24) tarafından kaçırılmıştır. Polis ekipleri kaçırılan çocuğu ve onu kaçırın eniştesini bulmak için çalışmalarını başlatmış ve M.A.G. yi ikamet ettiği Gümüşdere beldesinde ona yardım eden arkadaşı M.K. (28) ile birlikte yakalamışlardır. Ancak M.A.G. küçük çocuğu 3 gün boyunca beldenin yakınlarında ki ahırda rehin tutmuş ve bölgedeki derenin suyunda boğarak öldürdüğünü itiraf etmiş ve cinayetin sebebinin eşinin kendisinden ayrılmak istemesine bağlamıştır. Zanlının çeşitli suçlardan sabıkasının bulunduğu ve 10 gün önce cezaevinden tahliye olduğu belirtilmiştir(<http://www.objektifhaber.com>).

SONUÇ

Çocukluk ve kişilik alanında antropoloji ile psikolojinin ortak bir alan olan psikolojik antropoloji alanının oluşma tarihçesi eskiye dayamaktadır. Ancak son yıllarda antropoloji ve psikolojik antropoloji alanı dışındaki araştırmacılar arasında çocuğu ve “kültürleme” kavramları arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan araştırmaların önem kazandığı görülmektedir. Çünkü çocukluk ile kişilik oluşumu arasındaki ilişkinin “kültür-kişilik ilişkisi” ile açıklanabilir olduğu görülmüştür. Antropolojik boyut ve antropolojik referans olmadan konunun tam olarak açıklanamayacağı anlaşılmıştır

Sivas Gümüşdere beldesinde yaptığımız 15 günlük alan araştırması sonucunda beldenin ebeveynlerinin çocuk yetiştirme usullerini inceledik. Elde ettiğimiz bulgular şu şekilde özetlenebiliriz:

1- Beldenin ebeveynlerinin okuma-yazma oranı düşüktür. Beldede yaşayan kadınlarının belirli bir mesleği yoktur. Mesleklerini ev hanımı olarak belirtmişlerdir. Okuma-yazma oranının düşüklüğünün çocuklarını da etkilediğini, onların eğitim hayatlarına yeteri kadar destek sağlayamadıklarını, kendilerini yetersiz hissettiklerini belirtmişlerdir.

2- Ebeveynler çocukların lise öğrenimini tamamlamaları konusunda, kız çocuklarından daha çok erkek çocuklarının devamını tercih etmektedirler. Kız çocuklarının belde dışına gönderilmelerine sıcak bakmadıklarını ve kız çocuklarını erken yaşta evlendirildiği ifade edilmiştir. Başka bir nokta ise ‘çocuklarımda cinsiyet ayrımı yapmam’ diyen aileler ilk çocuklarının genelde erkek olmaları taraftarıdır. Görüştüğümüz anneler erkek çocukları doğduğunda çevrelerinden daha olumlu tepkiler aldıklarını ve erkek çocuk doğurmanın belde de daha önemli olduğunu anlatmışlardır.

3- Çocukların beslenmeleri ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasında ise bir yetersizlik söz konusudur. Görüşmecilerimizin geneli çocukların beslenmelerine yeteri kadar dikkat edemediklerini ve maddi durumlarının yetersizliği nedeniyle giyim-kuşam, okul masraflarını da tam anlamıyla karşılayamadıklarını belirtmişlerdir. Beldenin muhtarları dışında görüşme yaptığımız hiçbir erkeğin düzenli bir geliri, sigortası ve işi

yoktur. Belde de yaşayanların geçim kaynakları daha ziyade küçükbaş hayvancılık ve kendi ekip-biçtikleri bahçe tarımı şeklindedir. Havaların ısınmasıyla beldeden ayrılan erkekler büyük şehirlerde(Sivas merkez, İstanbul, İzmir vs.) çalışmaya gitmektedirler. Buralarda da hamallık, inşaat işçiliği gibi vasıfsız eleman olarak çalıştıklarını belirtmişlerdir.

4- Çocuklarla yaptığımız genel sohbetlerde onların aileleriyle daha fazla zaman geçirmek istediklerini öğrendik. Özellikle belde dışına çalışmaya giden ebeveynlerin çocukları, ebeveynleriyle daha fazla vakit geçirmek istediklerini belirtmişlerdir.

5- Ebeveynler ise günlük işlerin (ev işleri, bahçe tarımı ile hayvan bakıcılığı) yoğunluğundan ya da belde dışında çalışmak zorunda olduklarından ötürü çocuklarıyla yeteri kadar ilgilenemediklerini belirtmişlerdir. Çocuklar karnelerini aldıklarında eğer notları iyiye ödüllendiklerini, onun dışında özel olarak çocuğuyla vakit geçiremediklerini söylemişlerdir.

6- Aileler yaşanan olaylar hakkında çok bilgi vermek istemediler. Sadece artık mahallelerin kavga yaşanan aileler arasında ilişkilerin koptuğunu, daha önceleri evlilik yoluyla kurulan akrabalık bağlarının artık kurulmadığını belirtmişlerdir.

8- Araştırmamıza katılan çocuklardan bazıları kavgalara şahit olduklarını, içlerinden birisi bu kavgaların birinde yakın akrabasını kaybettiğini anlatmıştır. Bu kavgalar artık köyü iki bölgeye bölmüş ve kan davası şeklini almıştır. Yakınlarını kaybeden taraflar birbirleriyle olabildiğince asgari düzeyde ilişkilerini sınırlandırmışlardır. Şiddet gören çocuklar, iletişimlerinde saldırganca bir tutum izler ve kendilerini sosyal ve duygusal yönden izole etme davranışları sergilerler. Araştırmamızın ilk günlerinde sorularımızı cevaplamaktan çekinen çocuklar gün geçtikçe bize alışmaya başladılar. Önceleri sorularımızı yanıtızsız bırakırlarken sonraki görüşmelerimizde kendilerini daha rahat ifade etmeye başladılar.

Genel anlamda ‘saldırganlık’, ‘bir kişiye yönelik olarak gerçekleştirilen, hakaret ve küfür içererek kişiyi ruhsal olarak yaralayan, fiziksel olarak zarar veren, kişinin ölüme neden olabilecek, dolayısıyla toplumun tümünü tehdit eden eylemler’ olarak

tanımlanabilir. Karşısındaki kişiye zarar verme potansiyelleri kişiden kişiye değişebilir. Olumsuz duyguların dışa vurumu herkeste farklılık gösterebilir.

9-) Köyde ‘mahalle baskısı’ olarak adlandırdığımız sosyal baskı yüksektir. Genç kız-çocuklar da bu baskıdan nasiplerini almışlar ve belirlenmiş normlar çizgisinde yaşamaya çalışmaktadırlar. Beldede yaşanan ölümlerin sonucunda, sosyal ilişkiler azalmış, aynı köyün içerisinde birbirlerinden kız alıp-verme durumu değişmiştir. ‘Düşmanıma kız vermem’ düşüncesiyle de önceden sıklıkla görülmeyen küçük yaşta evlilik ve akraba içi evlilikler çoğalmıştır. Görüşmeye katılan insanların çoğu akraba evliliğine yönelmiştir. Bu kan davasının köye yansımış sonuçlarından bir diğeri birkaç çekirdek ailenin birlikte yaşamaya başlamalarıdır. Bu birlikte yaşama durumu kan davasının sonuçlarını azaltmaya yönelik zorunlu bir araya geliştirebilir. Meydana gelebilecek kavgalarda ‘birlikte güçlüyüz’, ‘düşmana tek yakalanmamak’ düşüncelerinin ürünüdür. Bu şekilde de geniş aile olarak tanımladığımız aile tipleri sıklıkla görülen bir aile biçimidir. Ayrıca başka bölgelerde büyütülmeyecek olan olaylar bile bu köyde vahim sonuçlar doğurabilmektedir. Köyde ki bu kopuk ilişkiler, aile-çocuk arasındaki iletişimsizlik ve güvensizlik gençlerin sorunlarını çözümleyebilme noktalarında çaresiz kalmalarına neden olmuştur. Bunun vahim örneklerinden biri kızını kaybetmiş bir annenin bize anlattıklarıdır.

10-) Görüşme yaptığımız bir kadın kızının intihar ettiğini ifade etmiştir. Sebebini sorduğumuzda ise; ‘kızımı köyden bir çocukla nişanladık. Meğer görüştüğü başka bir çocuk varmış. Nişanlısı kızımın görüştüğü gençle olan mesajlaşmalarını yakaladı. Sonrada kızım intihar etti.’ Şeklinde özetle anlatmıştır. Kızının başka biriyle birlikte olup olmadığını sorgulamadan, evlilikle ilgili fikirleri alınmadan ailesi tarafından kıza ‘uygun’ görülen bir başka gençle zorunlu olarak nişan yapılmıştır. Genç kız ise yaşadığı birlikteliği ailesine anlatamamış, ancak birlikte olduğu çocuktan da vazgeçemeyince çareyi intihar etmekte bulmuştur.

Eğitimlerine devam edemeyen kız çocukları ailenin uygun bulduğu ve genellikle akraba olan biriyle evlendirilmektedirler. Köyde yaşayan gençlerin hiçbir sosyal-kültürel faaliyetlerin içinde bulunmadıklarını da gözlemledik. Çocukların enerjilerini

atabilecekleri, kendilerini geliştirebilecekleri ve doyum sağlayabilecekleri hiçbir faaliyet alanı bulunmamaktadır. Ayrıca evlerinde ve sosyal çevrelerinde tanık oldukları şiddet olaylarını, sıradanmış gibi içselleştirmelerine ve kendi yaşamlarında da şiddeti hayatın doğal bir parçası ve sorunlarının çözüm aracı olarak görmeye itmiştir.

Ailesinde şiddet gören, ihmal edilen yada bir şekilde şiddete, saldırgan davranışlara, tanık olan bir çocuk, dışarı çıktığında sosyal çevresine karşı duyarsız ve çevresindekilere karşı hoşgörüsüz ve güvensiz davranışlar sergileyecektir. Küçük yaşlarda hırçın davranan, arkadaşlarına, ebeveyn ve kardeşlerine, eşyalara zarar veren çocuklar ya da içine aşırı biçimde kapanık çocuklar bu duruma örnek verilebilir.

Anne-babamız sürekli kavga ettiğinde aralarında uyumsuzluk, saygısızlık ve yalan varsa duygusal açıdan onlar gibi olmayı öğreniriz. Bize kendileri gibi olmamayı yalan söylememeyi söyleseler de anne babamızın bütün ailemizin duygusal enerjisi dünyayı aynı şekilde algılamamıza yol açar(Ruiz, 2014:28).

Araştırmamız esnasında çocukların birbirleriyle olan ilişkilerinde hatta oyunları bile birbirlerini itirme, küfürlü konuşma, karşılıklı incitmeler ve aşağılamalar çerçevesinde şekillendiğini gözlemledik. Bu davranışların sebeplerini sorguladığımızda ise davranışlarının bilincinde olmadıklarını gördük. Çocuklar için bu durum doğal tepkiler halini almıştı. İlerleyen yaşlarında ise bu çocuklarda aynı biçimde hırçın, güvensiz ve saldırgan tutumlar, bir davranış kalıbı olarak yerleşme ihtimali yüksektir.

Araştırmamıza katılan 50 çocuktan % 90'ı bir şekilde şiddete ve onun türevlerine maruz kaldıkları ifade etmişlerdir.

Aynı soru ebeveynlere yöneltildiğinde aşağı yukarı verdikleri cevaplar benzerdir. Annelerin çocuklarına duygusal şiddet uyguladıklarını söyleme oranlar %27,5 fiziksel şiddet uyguladım diyen annelerin oranı %60' dır. Toplamda görüşülen 40 anneden 'çocuğuma şiddet uyguladım' cevabının oranı %87.5'tir.

Anket uygulanan babaların ise 'çocuğuma sözel şiddet uyguladım' diyenler %30, 'fiziksel şiddet uyguladım' diyenler %45 tir. Yani toplamda şiddetin türevleri uygulayan baba oranı % 75 tir.

Duygusal olmayı, evimizde gördüğümüz, duygusal tepki ve davranışlar ile bunlara gösterdiğimiz kişisel tepki ile öğreniriz. Kendilerini savunmayı ve farklı durumlara uyum sağlamayı nasıl öğrendiklerine bağlı olarak erkek ve kız kardeşlerin her birinin farklı biçimde tepki göstermesinin nedeni budur(Ruiz, 2014:28).

Bu konuda yapılan bir araştırma da Türkiye Aile Araştırma Kurumu'nun 1994 yılında 4287 haneye uyguladığı anket sonucunda % 34 oranında çocuklara fiziksel şiddet uygulandığı ve ailenin kendi şiddet deneyimlerinin de % 70 olduğu saptanmıştır(Uysal 1998:10).

'Kendi çocukluğumda şiddete maruz kaldım' diyen ebeveynlerin oranı toplamda % 92.5 tir. 'Şiddet gördüm' cevabını veren annelerin oranı % 90, babaların oranı ise % 95 tir. Bu da demek oluyor ki %90 şiddete maruz kalmış annelerin % 87,5 aynı şekilde çocuklarına şiddet uygulamışlardır. Şiddet gören babaların oranı ise.%95' i de aynı oranda yani % 95 oranında çocuklarına şiddet uygulamışlardır. Görüştüğümüz ailelerin birçoğu çocuğa şiddete karşı olduklarını ve uygulamalarının yanlış olduğunu beyan etmişlerdir. Öte taraftan şiddet gören ebeveynlerin çok az bir oranı dışında yine aynı şekilde şiddete başvurmuşlardır. Ve aslında asıl sorun çocuklarına bir şekilde şiddet uygulayan anne-babaların çoğunluğunun kendi çocukluklarında şiddete maruz kalmalarıdır.

Ebeveynler nasıl yetiştirildilerse, çocuklarını da aynı çerçevenin dışına çıkmadan yetiştirdiklerini gözlemledik. Beldede yaşayan aileler beslenme alışkanlıklarından tutunda çocukların eğitimleri, ceza ve ödül verme anlayışları, 'iyi çocuk', 'terbiyeli/saygılı çocuk' anlayışları, çocuklarından bekledikleri itaatli olmaları vb. olaylara bakış açıları benzer doğrultuda seyretmiştir. Hemen hemen her ailede görülen şiddete ya da ihmale dayalı çocuk yetiştirme usullerinin sonuçları genel anlamda çocuklarda da asabi, şiddete meyilli özelliklerin kazanılmasına zemin hazırlamıştır. Tüm çocukluk ve yetişkinliğe geçiş sürecinde benzer davranışlara şahit olan çocuk, sosyal çevresinde de aynı davranış kalıplarını gördüğünden bunun doğal olduğunu düşünmektedir. Bu kültürün tiplmesi nesiller boyunca aktararak devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ Yahya, “Tanzimat Döneminde Ailelerin Eğitim Görevlerine İlişkin Yeni Görüşler”, Türk Aile Ansiklopedisi, C: 2, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1991, s. 20-21-439.
- ATALAY Beşir, KONTAŞ Mehmet, *Türk Aile Yapısı Araştırması*, T. C. Başbakanlık DPT, Ankara, 1992.
- BAYHAN Vehbi, *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1997.
- BENEDİCT Ruth, *Kültür Örüntüleri*, Çev: Mustafa Topal, Öteki Yayınevi, Ankara, 2000.
- BELL H. Rachel, *Kadın İşi/Erkek İşi, Dünyanın En Eski Kültüründe Cinsiyetin Tinsel Rolü*, Çev: Meltem Erkmen, Epsilon Yayınevi, İstanbul, 2003.
- BOCK Philip K., *İnsan Davranışının Kültürel Temelleri: Psikolojik Antropoloji*, Çev: M. Serpil Altunek, İmge Yayınevi, Ankara, 2001.
- ÇAĞATAY Tahir, “Kültürel Değerler ve Sosyal Değerler (Modern Aile ve Sosyal Problemleri)”, (Der. Beylü Dikeçligil, A. Çiğdem), *T. C. Başbakanlık Kurumu Aile Yazıları 2,C: 3*, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, 1991.
- Devlet İstatistik Enstitüsü, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Sivas, 2002
- Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumları, Ocak-Mart, 2004
- DOĞAN İsmail, “Aile Eğitimi”, Türk Aile Ansiklopedisi 2, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1991.
- Devlet Planlama Teşkilatı, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: DTP:2359-ÖİK:427, Ekim, Ankara, 1994
- DUVARCI Ayşe, “İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatında Aile” Türk Aile Ansiklopedisi 2, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1991.

- EMİROĞLU Kudret, Suavi Aydın, *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2003.
- ERDENTUĞ Nermin, *Türkiye Türk Toplumlarında Kültürel Antropolojik (Etnolojik) İncelemeler*, A.Ü. Eğit. Fak. Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1972.
- ERDENTUĞ Nermin, "Sosyal Âdet ve Gelenekler", Halk Kitapları, C:4, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1977.
- ERDOĞAN İlhan, *İşletmelerde Davranış*, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1997.
- EROĞLU Feyzullah, *Davranış Bilimleri*, Beta Yayınları, İstanbul, 1996
- GÜNGÖR Erol, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1997.
- GÖKÇE Birsen, *Gençliğin Beklenti ve Sorunları*, MFGSB Yayınları Ankara, 1984.
- GÖKÇE Birsen, "Evlilik Kurumu ve Aile Yapısı ile ilişkileri", Aile Araştırma Kurumu Aile Ansiklopedisi, Ankara, 1991, s. 509.
- GÖKÇE Birsen, "Aile ve Kültürel Psikoloji", T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Aile Yazıları 3, Birey, Kişilik ve Toplum Bilim Serisi, C: 5/3, MN Ofset, Ankara, 1991.
- GÖKÇE Birsen, "Çocuğun Kişiliğinin Gelişiminde Aile ve Dış Çevrenin Rolü" (Der. Beylü Dikeçligil, A Çiğdem), T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Aile Yazıları 3, Birey, Kişilik, ve Toplum, C: 5, S:3, MN Ofset, Ankara, 1991.
- GÖVSA İ. Alaettin, *Çocuk-Çocukta Davranış Gelişimi*. Hayat Yayınları İstanbul, 1999.
- GÜÇBİLMEZ Erdoğan, *Yenimahalle ve Kayadibi-Karşılaştırmalı Bir Köy Araştırması*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1972.
- GÜVENÇ Bozkurt, *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.

- HAVILAND A. William, PRINS L. E. Harald, WALRATH Dana, MCBRIDE Bunny
Kültürel Antropoloji, Çev: İ. Deniz Erguvan Sarıoğlu, Kaknüs Yayınları,
İstanbul, 2008.
- İBİLOĞLU A. Okan, *Aile İçi Şiddet*, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, C:4, S: 2, 2012
- İLBARS Zafer, “Aile ve Gelenek” Türk Aile Ansiklopedisi 2, T.C. Başbakanlık Aile
Araştırma Kurumu, Ankara, 1991.
- İLBARS Zafer, “Evlilik Kurumu ve Aile yapısı”, Aile Ansiklopedisi, Aile Araştırma
Kurumu, Ankara, 1991 s. 540.
- İLBARS Zafer, “Kişiliğin Oluşmasında Kültürel Etmenler”, *DTCF Dergisi(Ayrı Basım)*,
Ankara Üniversitesi, 1997, s. 201-211.
- KAĞITÇIBAŞI Çiğdem, Türkiye’de Aile Kültürü, Çağdaş Kültürümüz Olgular Sorunlar,
ÇYDD Yayınları, C: 2, İstanbul, 1991, s. 253-254.
- KONGAR Emre, *21. Yüzyılda Türkiye, 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*,
Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004
- KÖKNEL Özcan, *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul, 1997.
- LEWİS Oscar, *Tepoztlan, Meksika’da Bir Köy*, Çev: Ç. Girgiç Çalab, Epsilon Yayınevi,
İstanbul, 2002.
- MERTER Feridun, “1950-1988 Yılları Arasında Köy Ailesinde Meydana Gelen
Değişmeler.(Malatya Örneği)”, T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, S: 2,
Özkan Matbaası, Ankara, 1990, s. 67-69.
- ONAT Hasan, “Gençlik ve Aile”, Türk Aile Ansiklopedisi 2, T.C. Başbakanlık Aile
Araştırma Kurumu, Ankara, 1991.
- ÖKE Mim Kemal, “Avrupa’da ve Amerika’da Aile Kurumu ve Devlet Koruyuculuğu”,
T. C. Başbakanlık Kurumu Aile Yazıları 2, Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme,
C: 5, S:2, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, 1991.
- Örnek Sedat Veyis, *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*, İş Bankası Yayınları Ankara, 1979

- ÖZKALP Emine, *Anadolu Üniv. Sosyolojiye Giriş*, Eskişehir Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı, Eskişehir: Etam A. Ş, 2001.
- ÖZÖNDER M. CİHAT, “Gelenek, Görenek, İnançlar (Türkiye’deki Kazaklar’da Göçmenlerin Dini Yapısı ve Şamanlık Bakıyeleri)”, 2. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 1981, G. Ü Basım-Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara, 1982, s. 424.
- POYRAZ Hatice, DERE Hale, *Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001.
- RUSSEL Bertrand A. W., *Evlilik ve Ahlak*, Çev: Işıtan Gündüz, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2003.
- RUIZ D. Miguel, *Ustaca Sevmek*, Çev: Seda Toksoy, Ötesi Yayıncılık İstanbul, 2000
- SARAN Nephana, *Antropoloji*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1989
- ŞANLI Deniz, ÖZTÜRK Candan, “Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarını Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi”, Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 32. İzmir, 2012, s.32.
- Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995
- TEZCAN Mahmut, “Çocuk eğitiminde Ailenin Rolüne Sosyolojik bir Bakış” (Der: Beylü Dikeçliçil. Ahmet Çiğdem,), *T. C. Başbakanlık Araştırma Kurumu, Aile Yazıları 1, Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç*, C:5, S:1, Yücel Ofset, Ankara, 1991.
- TEZCAN Mahmut, *Sosyolojiye Giriş*, Anı Yayınları. Ankara, 1997
- TURHAN Mümtaz, *Kültür Değişmeleri*, Milli Eğitim Basımevi İstanbul, 1969
- TÜRKDOĞAN Orhan, “Gelenek, Görenek, İnançlar (Doğu Anadolu’da Ana-Çocuk Bakımı İle İlgili Kültür Kalıpları)”, 2. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 1981, G. Ü Basım-Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara, 1982

YASA İbrahim, "Yirmi beş Yıl Sonra Hasanoğlan Köyü, Karşılaştırmalı Bir Toplum bilimsel Araştırma", *Ank. ni. Siyasal Bil. Fak. Yayınları*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1969.

YENER Samira, "Aile Őurası bildirileri (Aile ve Çocuk)" (Ed. Necmettin Turinay), T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, C:3, S:9, Reyhan Basım Yayın Tanıtım Ltd. Őti Ankara, 1990, s. 67.

YRKOğLU Atalay, *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*, zgr Yayınları, İstanbul, 2000.

WHIPPLE EE., *The role of parental stress in physically abusive families*, Child Abuse Negl, S:15, Webster-Stratton,1991

İNTERNET KAYNAKLARI

(<http://www.hurriyet.com.tr>).

(<http://www.haberturk.com>).

(<http://www.sivaslilar.net>).

(<http://www.objektifhaber.com>).

EK-1

SİVAS İLİ GÜMÜŞDERE KÖYÜ (ADIZ) İLE İLGİLİ HABER BAŞLIKLARINDAN ÖZETLER

Baba- oğulun öldüğü meydan kavgasında 3 gözaltı - Hürriyet

www.hurriyet.com.tr > Gündem ▼

23 Eyl 2007 - SİVAS'ın Gümüşdere Beldesi'nde dün akşam iki ailenin karıştığı ve 2 kişinin ... Olayda yaralanan Hürü ve Kiraz Gültepe ile Enver Kızılyar ...

Cenaze töreninde hasmına kurşun yağdırdı [Arşiv] - Sivas ...

www.sivaslilar.net > ... > Haberler > Anasayfa Haberler ▼

5 Şub 2010 - 17 gönderi - 15 yazar

Olayda, hasmını vuran Duran D. ile vurulan Ali Polat'ın Sivas'a bağlı Gümüşdere beldesinde ikamet ettikleri ve aileler arasında geçmişe dayalı ...

Seçim kavgası: 2 ölü | Yaşam Haberleri - Habertürk

www.haberturk.com/yasam/haber/138661-secim-kavgasi-2-olu ▼

4 Nis 2009 - Sivas'ın merkeze bağlı Gümüşdere beldesinde seçim tartışması ... Polis ekipleri hastane önünde geniş önlem alarak olayları yatıştırdı.

TECAVÜZ YÜZÜNDEN SİLAHLI KAVGA ÇIKTI : 2 ÖLÜ, 3 ...

www.habervitrini.com > Asayiş ▼

23 Eyl 2007 - Sivas'ın Gümüşdere beldesinde iki aile arasında çıkan silahlı kavgada 2 ... olayda ölen Satılmış ile oğlu Doğan Kızılyar'ın cesetlerinin Numune ...

Eşi terk edince 13 yaşındaki kayınbiraderini öldürdü - Milliyet

www.milliyet.com.tr/esi-terk-edince-13-yasindaki.../default.htm ▼

31 Mar 2011 - SİVAS'ta evi terk eden eşine kızan 23 yaşındaki Mehmet Ali G. ... Ahmet Karakaya'nın cesedi, Gümüşdere Beldesi yakınlarındaki derede bulundu. ... Olay yerinde yapılan incelemeden sonra Ahmet Karakaya'nın cesedi otopsi ...

Bu sayfayı 08.02.2016 tarihinde ziyaret ettiniz.

Kaynak:

<https://www.google.com.tr/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=sivas+g%C3%BCm%C3%BC%C5%9Fdere%27de+olaylar>

Erişim: 10 ocak 2016

EK-2

GÜMÜŞDERE BELDESİ (ADIZ KÖYÜ) RESİMLERİ

Resim 1: Beldeye Gidiş Yolu

Resim 2: Beldeye Gidiş Yolu

Resim 3: Beldenin Oturma Alanı

Resim 4: Beldenin İçinden Görünüm

Resim 5: Belden Bir Görünüm

Resim 6: Belden Bir Görünüm

Resim 7: Belden Bir Görünüm

Resim 8: Belden Bir Görünüm

Resim 9: Beldenin Mezarlığı

Resim 10: Beldenin Camisi

Resim 11: Beldedeki Caminin İçinden Bir Kare

Resim 12: Belde Camisinin İçi

Resim 13: Beldenin Sağlık Ocağı

Resim 14: Beldenin İlköğretim Okulu

Resim 15: Beldenin Genel Görünümü

Resim 16: Beldenin Genel Görünümü

Resim 17: Beldenin Eski Kahvesi

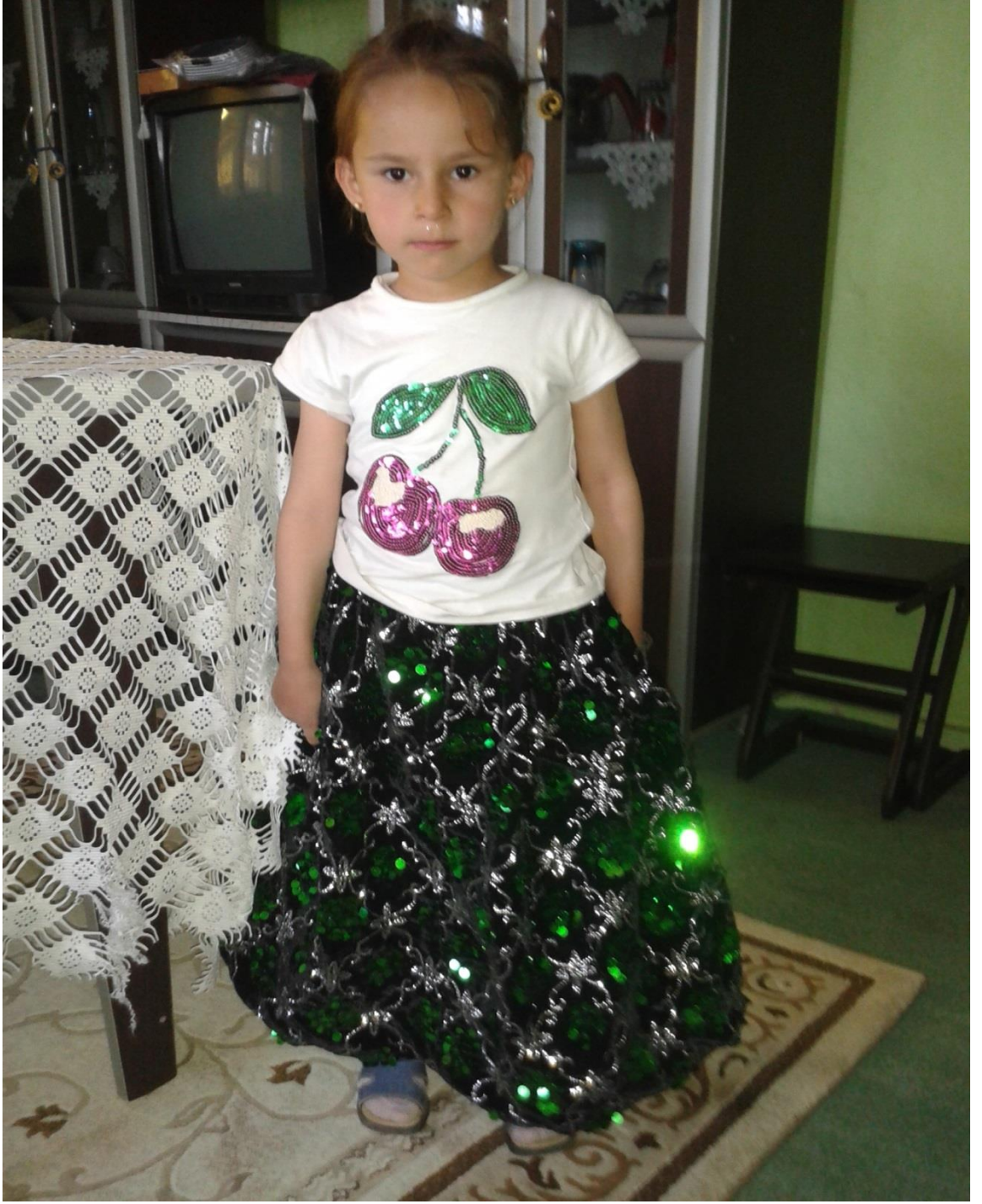
Resim 18: Belde de Ekmek Yapan Kadınlar

Resim 19: Belde de Yaşayan Kadınlar ve Araştırmacı

Resim 20: Beldede Düğün Kıyafetleriyle Genç Kız

Resim 21: Beldedeki Çocuklardan Biri

Resim 22: Beldedeki Çocuklar

Resim 23: Beldedeki Çocuklar

Resim 24: Beldedeki Çocuklar ve Yardımcı Araştırmacı

EK-3

Araştırmada kullanılan tekniklerden, anket tekniğine ait rneği aşağıda sunulmaktadır. Ancak araştırmamızda ana teknik olarak anket kullanılmakla beraber kaynak kişilerle açık uçlu sorulara dayalı görüşmeler de yapılmıştır.

EBEVEYNLERİN KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1-) ADINIZ-SOYADINIZ-YAŐINIZ

2-) EĞİTİM DURUMUNUZ

A) Eğitimsiz B) İlkretim C) Lise D) Yüksek okul-niversite

3-) MEDENİ HALİNİZ

A) Evli B) Bekar C) Boşanmış

4-) MESLEKİ DURUM

A) Memur B) İşçi c) Emekli d) alışmıyor

5-) ÇOCUKLARIN CİNSİYETİ

A) Kız B) Erkek

6-) EVLİLİK BİÇİMİ

A) Görücü usulü B) İşteyerek c) Kaçarak

7-) AYLIK GELİR DURUMUNUZ

8-) SOSYAL GÜVENCE KAPSAMINIZ

9-) İLK EVLENME YAŐINIZ

10-) AİLE TİPİNİZ?

EK-4

EBEVEYNLERİN ALAN SORULARI

- 1-) Çocuklarınızın cinsiyetinin kız ya da erkek olması sizin için fark eder mi?
- 2-) Çocuğunuz istemediğiniz bir şey yaptığında tepkiniz ne olur? Şiddet uygular mısınız?
- 3-) Çocuğunuzu hangi davranışlarından ötürü ödüllendirirsiniz?
- 4-) Çocuğunuzda sevdiğiniz ya da sevmediğiniz özellikleri var mıdır?
- 5-) Çocuğunuza ninni ya da masal anlatır mısınız?
- 6-) Çocuklarınızın okul ya da sosyal çevrelerini tanır mısınız?
- 7-) Çocuklarınız evde mi yoksa dışarda mı daha çok vakit geçirir?
- 8-) Sizin çocukluk döneminizle çocuklarınızın çocukluk dönemlerinde benzerlik ya da farklılık var mıdır?
- 9-) Çocuğunuzla siz mi yoksa eşiniz mi daha çok ilgilenirsiniz?
- 10-) Çocuklarınıza sevginizi gösterir misiniz? (Nasıl)
- 11-) Çocuklarınızla ilgili önemli kararları kimlerle alırsınız?
- 12-) İlk çocuğunuz kız mı erkek mi olmasını istersiniz?
- 13-) Çocuğunuzun en büyük hayali nedir?

EK-5

ÇOCUKLARIN ANKET SORULARI

- 1-) Hangi mesleğe sahip olmak isterdiniz?
- 2-) Hangi oyunları oynarsın?
- 3-) Ailen hangi zamanlarda oyun oynamana izin verir?
- 4-) Ailen istemediği bir şey yaptığında tepkisi nasıl olur?
- 5-) Ailede en çok kim seninle ilgilenir? Hayatında kimi örnek alırsın?
- 6-) Kız mı-erkek mi çocuğun olsun istersin?
- 7-) Evde mi yoksa dışarıda mı daha çok vakit geçirirsin?
- 8-) Ailen hangi durumlarda seni ödüllendirir?
- 9-) Kendini aile içinde nasıl değerlendirirsin(değerli-mutlu)?
- 10-) Nasıl beslenirsin?
- 11-) Herhangi bir konuda ailen fikrini alır mı?
- 12-) Ailen ninni-masal anlatır mı?
- 13-) Belde de mi yoksa şehirde mi yaşamak isterdin?
- 14-) Kendinde beğendiğin ya da beğenmediğin özelliklerin nelerdir?
- 15-) Ev işlerinde ailene yardımcı olur musun?
- 16-) En büyük hayalin nedir?
- 17-) Hatırladığın en önemli anın nedir?
- 18-) Aldığın bir kararda ailen mi yoksa çevren mi etkilidir?
- 19-) Sence iyi bir anne-baba nasıl olmalıdır?
- 20-) Ailende sevdiğin-sevmediğin özellikler nelerdir?

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Zeynep İNCE

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

Doğum Tarihi ve Yeri: 01.02.1990/ Ordu

e-posta: zynpnce@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi	2007
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	Devam ediyor

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
-------	-------	-------

YABANCI DİL BİLGİLERİ

Yabancı Dilin Adı	KPDS(...)	ÜDS(...)	TOEFL(...)	EILTS(...)
-------------------	-----------	----------	------------	------------